

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jana Arbeiter

**Simbolika in značilnosti diplomatskega protokola Evropske unije kot
sredstva pozicioniranja Evropske unije v mednarodnih odnosih**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jana Arbeiter

Mentor: doc. dr. Boštjan Udovič

Somentor: doc. dr. Milan Brglez

**Simbolika in značilnosti diplomatskega protokola Evropske unije kot
sredstva pozicioniranja Evropske unije v mednarodnih odnosih**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Iskrena hvala

... mentorju doc. dr. Boštjanu Udoviču in somentorju doc. dr. Milanu Brglezu,

za neprecenljive nasvete in strokovno pomoč;

... očetu in mami, ki mi vedno stojita ob strani in zmeraj verjameta vame;

... trem 'mušketirjem', ki prenašajo vse moje muhe;

... tebi Jože, za vse in vsak dan.

Simbolika in značilnosti diplomatskega protokola Evropske unije kot sredstva pozicioniranja Evropske unije v mednarodnih odnosih

Magistrsko delo obravnava simboliko in značilnosti diplomatskega protokola Evropske unije kot sredstva pozicioniranja Evropske unije v mednarodnih odnosih. *Sui generis* narava Evropske unije, ki deluje v postvestfalskem sistemu mednarodnih odnosov, namreč kljubuje tradicionalnim interakcijam med akterji v mednarodni skupnosti. Za lastno pozicioniranje v mednarodnih odnosih ustvarja nova pravila diplomatskih odnosov in diplomatskega protokola, ki so posledica zgodovinskega razvoja in ustaljenih praks ostalih akterjev. Magistrsko delo proučuje zgodovinski razvoj diplomatskega protokola ter značilnosti prednostnega vrstnega reda Evropske unije, države in Organizacije Združenih narodov, na podlagi česar ugotavljamo, da *sui generis* diplomatski protokol Evropske unije ustvarja pogoje za razvoj diplomacije.

Ključne besede: Evropska unija, diplomatski protokol, simbolna moč, bilateralni odnosi, multilateralni odnosi.

Symbolism and characteristics of diplomatic protocol of the European Union as a means of positioning the European Union in International Relations

The master thesis addresses the symbolism and characteristics of diplomatic protocol of the European Union as a means of positioning the European Union in international relations. The *sui generis* nature of the European Union, which operates in the post-Westphalian system of international relations, challenges traditional rules of relations between different actors in the international community. For its positioning in international relations it creates new rules of diplomatic relations and diplomatic protocol, which are the result of historical development and established practices of other actors. The master thesis examines the historical development of diplomatic protocol and the characteristics of the order of precedence of the European Union, state and the United Nations, concluding that *sui generis* diplomatic protocol of the European Union creates the conditions for the development of diplomacy.

Key words: European Union, diplomatic protocol, symbolic power, bilateral relations, multilateral relations.

KAZALO

KAZALO	5
1 UVOD	7
RAZISKOVALNO VPRAŠANJE, STRUKTURA IN METODOLOGIJA	10
2 KONCEPTUALIZACIJA IN OPERACIONALIZACIJA UPORABLJENIH KONCEPTOV	12
2.1 OČRT ZGODOVINSKEGA RAZVOJA DIPLOMATSKEGA PROTOKOLA ... 13	
2.1.1 Diplomacija starega veka	13
2.1.2 Klasična diplomacija	14
2.1.3 Diplomacija srednjega veka	15
2.1.4 Novoveška diplomacija	15
2.1.5 Moderna diplomacija.....	17
2.2 PRAVNI OKVIR	18
2.3 SIMBOLIKA KOT DEJAVNIK V MEDNARODNIH ODNOSIH	20
2.3.1 Morgenthau, Koskenniemi, Bourdieu	21
2.3.2 Aplikacija	25
3 OD EVROPSKE SKUPNOSTI DO EVROPSKE UNIJE	29
3.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ EVROPSKIH SKUPNOSTI: 1952–1993	29
3.2 SINHRONIZACIJA INSTITUCIJ IN RIVALSTVO MED NJIMI	32
3.3 LIZBONSKA POGODBA IN VZPOSTAVITEV NOVEGA RAVNOTEŽJA MED INSTITUCIJAMI	36
4 PREDNOSTNI VRSTNI RED EVROPSKE UNIJE KOT SIMBOLIČNI ODRAZ ORGANOV EVROPSKE UNIJE	42
4.1 PREDNOSTNI VRSTNI RED EVROPSKE UNIJE	44
Predaja poverilnic v Evropski uniji: tretje države in države članice.....	47
4.2 ANALIZA POZICIONIRANJA EVROPSKE UNIJE V MEDNARODNIH ODNOSIH	49
5 ZAKLJUČEK	52
6 LITERATURA	57
PRILOGE	78
PRILOGA A – Prednostni vrstni red Evropske unije	78
PRILOGA B – Pristojnosti institucij Evropske unije in Republike Slovenije	81
PRILOGA C – Utemeljitev o imenovanju stalnih predstavnikov držav članic pri Evropski uniji	82

KAZALO SLIK IN TABEL

Slika 2.1: Povezava med klasičnim političnim realizmom in Bourdiejevo družbeno teorijo 27

Tabela 3.1: Primerjava pristojnosti institucij Evropske unije in Republike Slovenije..... 40

Tabela 4.1: Prednostni vrstni red Evropske unije, analiziranih držav in Organizacije združenih narodov 46

SEZNAM KRATIC

DKDO	Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih (<i>Vienna Convention on Diplomatic Relations</i>)
DKKO	Dunajska konvencija o konzularnih odnosih (<i>Vienna Convention on Consular Relations</i>)
EDC	Evropska obrambna skupnost (<i>European Defence Community</i>)
EEA	Enotni evropski akt (<i>Single European Act</i>)
EGS	Evropska gospodarska skupnost (<i>European Economic Community</i>)
EMU	Ekonomska in monetarna unija (<i>Economic and Monetary Union</i>)
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo (<i>European Coal and Steel Community</i>)
EU	Evropska unija (<i>European Union</i>)
EURATOM	Evropska skupnost za jedrsko energijo (<i>European Atomic Energy Community</i>)
OZN	Organizacija združenih narodov (<i>United Nations</i>)
RS	Republika Slovenija (<i>Republic of Slovenia</i>)

1 UVOD

Evropska zgodovina je že od časa Julija Cezarja zaznamovana s številnimi poskusi organiziranja velikega števila različnih narodov v neko koherentno politično entiteto in vprašanjem, v kolikšni meri ohraniti samostojnost in suverenost posameznih držav (Staab 2011, 4). O zametkih evropskega sodelovanja lahko govorimo že v letu 1947, ko so Belgija, Luksemburg in Nizozemska ustanovili carinsko in za tem še ekonomsko unijo (Toplak 2003, 116). Na haaškem kongresu leta 1948 pa so Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Francija in Velika Britanija sprejeli resolucijo, ki je opozarjala Evropo na potrebo po skupnem sodelovanju v gospodarskem in političnem smislu (prav tam).¹

Kljub morebitnim začetkom evropskega integriranja je v magistrskem delu ključno, da je Evropska unija (EU) edinstven subjekt v mednarodnih odnosih. Različni avtorji jo tako označujejo kot subjekt *sui generis* (Moravcski 1998, 1; Ginsberg 1999, 432; Benko 2000, 124–125; Wind 2001, 103; Wright 2011, 8–10; Kumm 2012, 222; Bosilca 2014, 30), ki nima izključnih značilnosti državnega oz. nedržavnega akterja, mednarodne organizacije ali režima (Ginsberg 1999, 432; Wright 2011, 9). Država kot primarni subjekt mednarodnega prava (Shaw 1997) ima v sodobni mednarodni skupnosti² pravice *ius legationis* (pravica do odposlanstva), *ius representationis* (pravica do predstavljanja države v mednarodnih odnosih), *ius tractandi* (pravica do sklepanja pogodb) in *ius ad bellum* (pravica do vodenja vojne), ki jih je pridobila z vestfalskim mirom (Berridge James 2003; Udovič 2012, 165; Okimoto 2012, 47). Z izjemo *ius ad bellum* ima te pravice tudi EU (Wouters in Duquet 2012, 32), kar jo dela posebno in zato predstavlja izhodišče raziskovalnega problema. EU s svojo *sui generis* naravo, kot subjekt mednarodnega prava, kar je določeno v 47. členu Lizbonske pogodbe,³

¹ V politični resoluciji, ki je bila sprejeta na haaškem kongresu leta 1948, so udeleženske kongresa poudarile, da je »/.../ nujna dolžnost narodov Evrope, ustvariti gospodarsko in politično unijo, za zagotovitev varnosti in socialnega napredka« in izjavile, »da je prišel čas, ko mora evropski narod prenesti del svoje suverenosti na skupno unijo, za zagotovitev enotnih političnih in gospodarskih ukrepov, s ciljem razvoja celotne družbe« (Salmon in Nicoll 1997, 34). O ideji enotne Evrope, ki bi omogočila ponovno oblikovanje evropske družbe, temelječe na miru, svobodi in varnosti in je temeljila na kantovskem konceptu večnega miru (Staab 2011, 4), pa je leta 1946 govoril že Winston Churchill (1946), ki je v svojem govoru na Univerzi v Zürichu dejal, da je potrebno ustanoviti »Združene države Evrope«.

² Kot trdi Benko (2000, 132–133), »/m/ednarodno skupnost s sociološko-političnega vidika sestavljajo narodi in države in specifično organizirani sistemi držav, razredi in družbene skupine, različne socialne in politične sile in organizacije«.

³ Lizbonska pogodba – *Lisbon Treaty*, podpisana 13. decembra 2007 v Lizboni, v veljavi od 1. decembra 2009. 47. člen se glasi »Unija je pravna oseba«.

izstopa iz standardnih opredelitev in značilnosti subjektov v sodobni (postvestfalski) skupnosti.⁴

Sui generis narava EU postavlja pod vprašaj tudi tradicionalne interakcije med akterji v mednarodni skupnosti. V znanosti o mednarodnih odnosih, kjer obstaja množstvo različnih akterjev, sta se namreč na podlagi zgodovinskega razvoja dogodkov in odnosov med subjekti mednarodnih odnosov oblikovala dva modela diplomatskih interakcij, in sicer bilateralni (dvostranski) in multilateralni (večstranski) (Berridge in James 2003, 176; Berridge 2005, 137). Bilateralni odnosi izhajajo iz državocentrične, vestfalske mednarodne skupnosti, kjer so suverene in neodvisne države edini subjekt v strukturnem stanju anarhije (Benko 2000; Berridge in James 2003, 277), ravnotežje moči med vladarji pa edini vir miru in stabilnosti (Rasmussen 2014, 797). Bilateralna diplomacija tako predstavlja izvajanje diplomatskih odnosov med dvema državama z uradno akreditiranima misijama po načelu reciprocitete, s čimer je državi omogočena enakovredna zastopanost v drugi državi (Berridge in James 2003, 21).⁵ Za vestfalsko mednarodno skupnost so torej značilni diplomatski odnosi med dvema subjektoma mednarodnih odnosov (Berridge 2005, 137). Multilateralni odnosi na drugi strani predstavljajo premik od državocentričnosti k policentričnosti, kjer se je število subjektov razširilo tudi na druge mednarodne akterje, kot so mednarodne organizacije in drugi transnacionalni akterji (Jazbec 2001; Berridge in James 2003; Berridge 2005; Šabič 2011). Izvajanje multilateralne diplomacije poteka v mednarodnih organizacijah in preko različnih konferenc s tremi ali več subjekti, ki jo vedno dopolnjujejo bilateralni diplomatski odnosi in so značilni za postvestfalsko mednarodno skupnost (Berridge 2003, 160; Mahbubani 2013, 248).⁶

V znanosti o mednarodnih odnosih torej prevladujeta dva skrajna modela odnosov med mednarodnimi subjekti: vestfalski (bilateralni) in postvestfalski (multilateralni). Zato bomo z analizo protokolarnih pravil EU raziskovali pozicioniranje EU v mednarodnih odnosih, s

⁴ EU ima poseben *sui generis* status v mednarodnem pravu, saj so ji države članice podelile določena pooblastila, vključno s pooblastilom za delovanje navzven (Wouters in Duquet 2012, 33). Kot nedržavni akter v diplomatskem pravu na podlagi 16. člena Protokola št. 7 o privilegijih in imunitetah Evropske unije »d/ržava članica, na ozemlju katere ima Evropska unija sedež, podeli diplomatske imunitete in privilegije po običajnem pravu misijam tretjih držav, ki so akreditirane pri EU« in tako omogoča diplomatskim predstavnikom tretjih držav polnopravni diplomatski status (Wouters in Duquet 2012, 34).

⁵ V tem smislu je bilateralna diplomacija identična tradicionalni diplomaciji (Berridge 2003, 19).

⁶ Do nastanka multilateralne diplomacije je prišlo z Berlinskim kongresom ter prvo in drugo haaško konferenco v 19. stoletju, »p/rvi tak premik« od bilateralne k multilateralni diplomaciji pa »se je zgodil z vzpostavitvijo Svete aliance in Koncerta« velikih sil (Udovič 2013, 182).

ciljem ugotoviti, ali je EU skozi prizmo diplomatskih protokolarnih pravil bližje vestfalskemu⁷ ali postvestfalskemu⁸ modelu mednarodnih odnosov.

Diplomacija⁹ predstavlja središče mednarodnih odnosov, ki jo v okviru teorij mednarodnih odnosov redko analiziramo in primerno raziskujemo (Jönsson in Hall 2005, 1), čeprav predstavlja enega izmed glavnih elementov moči subjektov v mednarodnih odnosih (Berridge 2010, 1). Diplomacija ima pomembno vlogo pri posredovanju med univerzalizmom in partikularizmom in s tem ustvarja temelj mednarodne družbe (Jönsson in Hall 2005, 37). S pomočjo diplomatov zagotavlja zastopstvo različnih mednarodnih akterjev, ki v mednarodnih odnosih sodelujejo v medsebojni komunikaciji. To lahko razumemo kot vodenje odnosov med subjekti mednarodnih odnosov preko posredovanja različnih diplomatskih predstavnikov (Berridge 2005, 1; Berridge in James 2003, 69–70; Sharp 2009, 77). Hkrati pa diplomacija kot institucija predstavlja tudi skupek pravil in rutin, ki opredeljujejo ustrezne načine delovanja akterjev v mednarodnem okolju (March in Oslen 1989, 160) ter proces dialoga in pogajanj, s pomočjo katerih subjekti v sistemu izvajajo svoje odnose in zasledujejo svoje cilje z vsemi sredstvi, z izjemo vojne (Watson 1982, 10).

Jönsson in Hall (2005, 37) izpostavljata tri bistvene elemente diplomacije, in sicer komunikacijo, obnavljanje mednarodne družbe¹⁰ ter predstavljanje. Slednje je ena izmed temeljnih dimenzij diplomacije, saj diplomati direktno predstavljajo svoje države oz. organizacije, delujejo v njihovem imenu in jih tudi simbolno predstavljajo (Jönsson in Hall 2005, 38). A za mednarodne odnose je najpomembnejša predvsem institucionalizacija diplomacije, znotraj katere je prišlo do zlitja skupnih simbolov in referenc, nizov skupnih pričakovanj in dogovorjenih pravil, predpisov in postopkov, ter formalno institucijo (Jönsson in Hall 2005, 40). Kot trdita Wood in Serres (1970, 17), nobena družba ne obstaja brez

⁷ Znotraj vestfalskega modela mednarodnih odnosov suverene države delujejo v pogojih anarhičnega mednarodnega sistema (Kreuder-Sonnen in Zangl 2015, 569). Z Dunajskim kongresom (1814), so vestfalska pravila in načela delovanja sistema mednarodnih odnosov postala osnova mednarodnemu sistemu, v katerem je enotna in suverena država temeljni akter na mednarodnem prizorišču (Tutuianu 2013, 46).

⁸ Postvestfalski model mednarodnih odnosov opredeljujemo kot sistem množstva subjektov v mednarodni skupnosti, ki jo sestavljajo ».../narodi in države in specifično organizirani sistemi držav, razredi in družbene skupine, različne socialne in politične sile in organizacije. Med njimi se razvijajo kompleksni odnosi ekonomskega, političnega, vojaškega, ideološkega, diplomatskega, pravnega in kulturnega značaja, ki so pogojeni s strukturo in razvojem posameznih družbenoekonomskih formacij, z ekonomskimi in političnimi interesi razredov« (Benko 2000, 132).

⁹ Beseda diplomacija izvira iz grškega glagola *diploun* – podvojiti in grškega samostalnika *diploma* – uradni dokument, ki je napisan na dvojni list – *diploo* in prepognjen – *diplono*, *diploma* (listina, duplikat, prepognjena listina, listina) (Jönsson in Hall 2005, 67).

¹⁰ Benko (2000) mednarodno družbo razume kot ».../ družbo držav (ali mednarodno družbo), ki obstaja kot skupina držav, ki se zavedajo določenih skupnih interesov in skupnih vrednot in so s tem zavezane k skupnim pravilom obnašanja v medsebojnih odnosih in si med seboj delijo graditev skupnih institucij.«

hierarhije in nobena civilizacija brez ceremoniala. Red in disciplina sta torej nujna za obstoj neke skupnosti. In prav zaradi zagotavljanja enakosti med suverenimi državami v mednarodni skupnosti ter različnih nesoglasij in vprašanj glede statusa (Wood in Serres 1970, 18) je bila potreba po institucionalizaciji diplomatskega protokola, ki predstavlja skupek pravil in norm, določenih z navadami in pravnimi pravili (Benedetti 2008, 55), nujna. Vsaka organizacija ali skupnost namreč more delovati po določenih pravilih, ki morajo biti jasno določena in definirana. V preteklosti je kot posledica nejasnega definiranja protokolarnih pravil, natančneje prednostnega vrstnega reda (*preseans*),¹¹ prihajalo do dolgih in neuspešnih pogajanj (Jönsson in Hall 2005, 56). Zaradi tovrstnih nejasnosti je bila na primer podaljšana tridesetletna vojna. Nesoglasja glede statusa in prednostnega vrstnega reda, ki so bila rezultat dveh različnih načel, prevladujočega načela hierarhično urejene mednarodne skupnosti in načela državne enakosti, pa so povzročila tudi odložitev podpisa Vestfalske pogodbe (prav tam).

RAZISKOVALNO VPRAŠANJE, STRUKTURA IN METODOLOGIJA

V magistrskem delu bomo na osnovi analize prednostnega vrstnega reda EU proučevali pozicioniranje EU v mednarodnih odnosih. Zanimalo nas bo, ali se EU približuje vestfalskemu ali postvestfalskemu sistemu mednarodnih odnosov. Prav tako pa bomo ugotavljali, ali značilnosti diplomatskega protokola EU kažejo na približevanje bilateralnim ali multilateralnim diplomatskim odnosom.

Poleg uvodnega in zaključnega poglavja bomo v drugem poglavju magistrskega dela z analizo primarnih in sekundarnih virov ter z zgodovinsko razvojno analizo prednostnega vrstnega reda konceptualizirali diplomatski protokol, ki bo tudi glavno sredstvo analize pozicioniranja EU v mednarodnih odnosih. Na podlagi interpretacije mednarodnih primarnih virov, ki se nanašajo na protokolarna pravila, bomo analizirali pravne vire diplomatskega prava. S konceptualno analizo, ki bo temeljila na interpretaciji sekundarnih virov, pa bomo za preučevanje simbolne moči, ki je potrebna za raziskovanje pozicioniranja EU v mednarodnih

¹¹ Prednostni vrstni red je pravica diplomatskega agenta, da je v protokolarnih in drugih slovesnostih postavljen pred drugega diplomatskega agenta (Berridge 2003, 190; Benedetti 2008, 97) in hkrati tudi dolžnost tega istega diplomatskega agenta, da ta vrstni red spoštuje.

odnosih skozi prizmo diplomatskega protokola, poskušali razviti povezavo med klasičnim političnim realizmom¹² in Bourdieujevo družbeno teorijo.¹³

V tretjem poglavju bomo z zgodovinsko razvojno analizo, ki bo temeljila na primarnih in sekundarnih virih, analizirali institucionalizacijo evropskih skupnosti, njihov zgodovinski razvoj ter vzpostavitev novega ravnotežja med institucijami, kar nam bo omogočilo razumevanje simbolne vloge diplomatskega protokola EU.

V četrtem poglavju bomo s sistemsko in logično analizo primarnih in sekundarnih virov analizirali nasprotja med institucijami EU po sprejetju Lizbonske pogodbe in njihovo simbolno vlogo. Za samo analizo prednostnega vrstnega reda EU in njenega pozicioniranja v mednarodnih odnosih bomo uporabili tudi predhodne ugotovitve o konceptualizaciji in značilnostih diplomatskega protokola v obeh modelih mednarodnih odnosov (bilateralnem in multilateralnem), s čimer bomo lahko kritično ovrednotili simbolno vlogo prednostnega vrstnega reda EU in pozicioniranja EU v mednarodnih odnosih.

¹² Za klasični politični realizem je ključna analiza države in moči, ki državo umešča v sistem mednarodnih odnosov (Benko 2000, 53) in predstavlja osnovo za teoretsko analizo vestfalske mednarodne skupnosti.

¹³ »Mednarodna skupnost je specifična oblika družbene organizacije, ki ima svoj poseben obstoj in svojo posebno dinamiko /.../« (Benko 2000, 127) in zaradi tega je nujno analizirati tudi Bourdieujevo družbeno teorijo, ki omogoča razumevanje ločitev polj mednarodnih odnosov (Guzzini 2000) in konceptualizacijo moči, ki izhaja iz družbenih odnosov med različnimi akterji mednarodnih odnosov (Bourdieu 1992).

2 KONCEPTUALIZACIJA IN OPERACIONALIZACIJA UPORABLJENIH KONCEPTOV

S pomočjo konceptualizacije in operacionalizacije¹⁴ glavnih konceptov ter analizo zgodovinskega razvoja diplomatskega protokola, pravnega okvira diplomacije ter simbolike moči bomo preučevali pomembnost diplomatskega protokola kot sredstva analize pozicioniranja akterja EU v mednarodnih odnosih. Diplomacija kot interdisciplinarna znanost (Brglez 2014), namreč zahteva raziskovanje z različnih zornih kotov in ena izmed njenih stalnih in najpomembnejših značilnosti je simbolika, ki osmišlja obnašanje subjektov v mednarodni skupnosti in pomembno vpliva na mednarodne odnose (Faizullaev 2013, 91).

Za razumevanje simbolne moči diplomacije je torej nujno razumevanje zgodovinskega razvoja diplomacije. Ta nam omogoča razlago sodobne zmogljivosti in stopnjo, do katere se diplomacija lahko in se odziva na trenutne potrebe subjektov v mednarodnih odnosih (Jönsson in Langhorne 2004; Pašić 2008, 13). Nujno pa je tudi razumevanje diplomatskega prava, ki se je razvilo zaradi potrebe po pravni ureditvi določenih običajev,¹⁵ hkrati pa predstavlja pravni okvir, ki subjektom mednarodnih odnosov omogoča predstavljanje v mednarodni skupnosti (Simoniti in Jager Agius 2014, 3).

Kot trdi Wendt (1999), je posameznikova želja po prepoznavnosti gonilna sila v mednarodnih odnosih, saj vidik prepoznavnosti oz. biti obravnavan enako in s spoštovanjem žene politične entitete k ustvarjanju mednarodnih redov, ki progresivno zadostujejo posameznikovo željo prepoznavnosti (Wendt 2003, 517). In prav čez zgodovinski razvoj diplomatskega protokola bomo ugotavljali, zakaj in kako je prišlo do kodifikacije diplomacije in s tem posledično tudi diplomatskega protokola, ki simbolno vpliva na odnose med akterji v mednarodnih odnosih.

¹⁴ Operacionalizacija določenih konceptov v politični analizi predstavlja postopek izbire opazovanega fenomena, za predstavitev abstraktnega pojma (Manheim, Rich in Willat 2001)

¹⁵ »Politizacija diplomacije« (Udovič 2013, 105) »/.../ in predvsem rast politike prestiža (tj. prehod od »pragmatične« k »simbolični« diplomaciji) so terjali jasnejšo ureditev diplomatskega protokola« (Brglez 2014, XIII).

2.1 OČRT ZGODOVINSKEGA RAZVOJA DIPLOMATSKEGA PROTOKOLA

Tako kot vsaka organizacija ali družba funkcionira po nekih pravilih, morajo tudi države v svojih medsebojnih odnosih delovati po določenih pravilih in običajih (Veljić 2005, 19). Prav diplomatski protokol se uporablja pri uradnih stikih in slavnostnih prireditvah ter poteka po strogo določenih pravilih, ki izvirajo iz zgodovinskih običajev (Vrečar 2001, 17). Tako bo v tem podpoglavju očrtan zgodovinski razvoj diplomatskega protokola, z glavnim poudarkom na razvoju prednostnega vrstnega reda, katerega simbolno vlogo obravnavamo v magistrskem delu.

Čeprav je diplomacija največji prelom doživela v 15. stoletju v italijanskih mestnih državah z vzpostavitvijo prvih stalnih predstavništev (Anderson 1993; Vukadinović 1995; Berridge in drugi 2002), se je diplomacija zgodovinsko začela oblikovati in izvajati veliko prej (Pašić 2008, 17), začenši z diplomacijo starega veka,¹⁶ klasično (antično) diplomacijo¹⁷ ter diplomacijo srednjega veka¹⁸ (Jönsson in Langhorne 2004). Vendar nihče zares ne ve, kdaj se je diplomacija zares začela (prav tam). Splošno sprejeto je, da razumevanje preprostih diplomatskih privilegijev in imunitet obstaja od nekdaj, saj obstajajo dokazi, ki kažejo, da so se oblikovale osnovne konvencije, ki so sankcionirale in prinesle izobčenje za tiste, ki bi ubili sla, ki je prenašal sporočilo (Langhorne 2004, 317). Z diplomacijo italijanskih mestnih držav in kasneje z diplomacijo v času reformacije in protireformacije se je diplomacija institucionalizirala, v okolju splošne hegemonije pa je pridobivala na moči (Udovič 2013; Langhorne 2004). Temu je sledila diplomacija v času francoske revolucije, ki se, preko diplomacije po Dunajskem kongresu leta 1815, razvija še danes (Udovič 2013).

2.1.1 Diplomacija starega veka

V diplomacijo starega veka, ki se časovno razteza od 3000–2500 pr. n. št. do leta 322–231 pr. n. št., štejemo diplomacijo Mezopotamije, amarnsko diplomacijo, diplomacijo Kitajske in Indije ter izraelsko, perzijsko in asirsko diplomacijo (Udovič 2013). V okviru diplomacije

¹⁶ V diplomacijo starega veka umeščamo diplomacijo Mezopotamije, amarnsko diplomacijo in diplomacijo Egipta, diplomacijo Kitajske in Indije ter izraelsko, perzijsko in asirsko diplomacijo (Udovič 2013).

¹⁷ S klasično (antično) diplomacijo označujemo starogrško diplomacijo in diplomacijo starega Rima (Udovič 2013).

¹⁸ Diplomacijo srednjega veka oblikujejo diplomacija (drugega) Rima, Beneške republike, Dubrovniške republike, papeška diplomacija ter srednjeveška diplomacija v kijevski Rusiji (Udovič 2013).

Mezopotamije¹⁹ je treba omeniti, da se je že znotraj elbske diplomacije poleg suverene enakosti vladarjev, recipročnosti, obstoja odposlancev ter pomembnosti gospodarske diplomacije, protokol pojavil kot pomemben del izvajanja diplomacije; konkretno je šlo za naslavljanje (Cohen 1999). Pomembnost protokola se kaže tudi v amarnski diplomaciji, s prvim pojavom poverilnice, izpostavljanjem vprašanja osebne nedotakljivosti, diplomatskim jezikom ter strogimi protokolarnimi in ceremonialnimi pravili, po katerih je potekal sprejem tujih odposlancev (Straka 1998; Cohen 1999). Diplomacija Indije je temeljila na Manujevih zakonih, ki so predstavljali pravila obnašanja na vseh področjih diplomacije (Potemkin 1947; Straka 1998). Na Kitajskem je bila zelo pomembna vrhovna diplomacija, katere delovanje je bilo vnaprej določeno in je nosila poseben protokolarni pomen, saj so srečanja vedno potekala tam, kjer se je nahajal gostitelj, pomembna pa so bila tudi pravila kako pristopiti k cesarju (Black 2010, 34). Diplomacija starega veka je torej poleg večanja gospodarskih koristi temeljila predvsem na protokolu in ceremonialu (Udovič 2013, 31). To kaže na zgodnje zametke pomembnosti simbolne vloge diplomatskega protokola in s tem začetek razvoja prednostnega vrstnega reda.

2.1.2 Klasična diplomacija

V grški diplomaciji (obdobje med 8. in 7. stoletjem pr. n. št. ter 3. stoletjem pr. n. št.) je z vidika protokola poudarek predvsem na odposlancih,²⁰ ki so prejeli navodila za svoje vedenje ter *proksenih*,²¹ »/.../katerih naloga je bila zastopanje gospodarskih interesov mestne države ter nadzor nad tujimi poslaniki, ki so prihajali v matično mesto« (Udovič 2013, 40). V rimski diplomaciji (obdobje med 10. in 6. stoletje pr. n. št. do nekje 476 n. št.) lahko zasledimo kar nekaj podobnosti z staroveško in grško diplomacijo, a kljub vsemu je potrebno poudariti pomen zbora fecialov,²² ki predstavlja prvi zametek današnjega diplomatskega zbora. Privilegiji in imunitete, ki so jih bili deležni, je urejalo fecialno pravo, kasneje, z legatornim pravom, pa je je prišlo tudi do formalne kodifikacije uveljavljenih pravil in običajev, vezanih na odposlanca (Bohte in Sancin 2006, 45). Prav tako so v rimski diplomaciji tuje odposlanca

¹⁹ Diplomacija Mezopotamije združuje »/.../ sumersko, elbsko, akadsko ter babilonsko diplomacijo, v določenih delih /pa/ tudi asirsko in perzijsko diplomacijo, /.../ ki so se razvijale druga za drugo« (Udovič 2013, 20).

²⁰ Poznamo različne oblike odposlancev, in sicer glasnike, poslanike, *angelose*, *presbise*, *keryxe* in *pylagorje* (Mosley 1971; Straka 1998; Bohte in Sancin 2006), katerih funkcija je obsegala tako prenašanja sporočil in novic kot tudi pogajanja in sklepanje sporazumov (Udovič 2013, 39–40).

²¹ *Prokseni* so v današnjem času primerljivi s častnimi konzuli (Mitić 1987).

²² Zbor fecialov se je ukvarjal s politično diplomacijo in je bil sestavljen iz 20 posameznikov, na čelu katerih je bil *feciale*, ki je bil glavni in edini sporočevalec fecialnega kroga (Potemkin 1947).

razlikovali po rangih, kar nikakor ni pomenilo, da so z odposlanci nižjega ranga ravnali manj spoštljivo (Udovič 2013, 45).

2.1.3 Diplomacija srednjega veka

V diplomacijo srednjega veka uvrščamo bizantinsko diplomacijo, ki je veljala za diplomacijo protokola (Campbell 2001/2004). Znotraj le-te se je izoblikovala tudi »/.../ praoblika ministrstva za zunanje zadeve, ki se je ukvarjalo z vzpostavljanjem odnosov z drugimi državami ter skrbelo za pošiljanje odposlancev« (Udovič 2013, 55). V bizantinski diplomaciji se je pojavil tudi prvi resni ceremonial predaje poverilnic, saj so odposlanci v Konstantinoplu s seboj imeli poverilnico z zapisanim imenom odposlanca in namenom njegovega obiska, ki so jo izročili ob prvem svečanem obisku (Hamilton in Langhorne 1996).

V srednjeveško diplomacijo umeščamo tudi diplomacijo Beneške in Dubrovniške republike, diplomacijo papeške države ter diplomacijo v kijeviski Rusiji (Udovič 2013, 53–78). Za diplomacijo Beneške republike je zelo pomembna vloga odposlancev, ki so skrbeli predvsem za pospeševanje gospodarskih odnosov in trgovanje (Udovič 2013, 61–63). V diplomaciji Dubrovniške republike je potrebno izpostaviti funkcijo poverilnice in odpoklicnega pisma z zelo jasno obliko in vsebino (Udovič 2013, 68). V času od leta 500 do 1500 pa je prišlo tudi do oblikovanja temeljev papeške diplomacije (Udovič 2013, 71–76), ki se je pogosto spreminjala, dokler se v 13. stoletju niso oblike odposlanstev²³ ustalile. Glavni nalogi odposlancev papeške države sta bili poročanje rimski kuriji o dogajanju v tujih deželah ter vzpostavljanje okolja za utrditev prednosti rimskokatoliške cerkve v primerjavi z drugimi (Potemkin 1947; Leguey-Feilleux 2009). Papeški odposlanci so simbolno predstavljali papeža v tujih državah, tako je na primer odposlanca *legatus natus* imenoval papež sam oz. je vsaj vplival na njihovo imenovanje (Feldkamp 1995).

2.1.4 Novoveška diplomacija

V 14. in 15. stoletju (čas italijanskih mestnih držav) je prišlo do nastanka prvih stalnih predstavništev, ki so se razvila zaradi strukturiranja političnega (zunanjega in notranjega) okolja, brez vplivov neprestane neposredne nevarnosti, ki je ogrožala ostale države v visokem srednjem veku (Mattingly 1954/2010; Mallett 2011). Stalna odposlanstva so se začela hitro

²³ Kanonsko pravo je vzpostavilo tri range odposlancev: *legatus a latere* (mandat do izteka, ki je bil neodvisen od menjav papeža), *legatus missus* (izvajalci ukrepov, ki jih je oblikovala papeška država), *legatus natus* (enaki modernim nadškofom) (Udovič 2013, 74–75).

širiti in prenašati tudi na druge države. Tako so Francozi, Španci, Avstrijci in Angleži kar hitro sledili temu trendu (Mitić 1978). V diplomaciji italijanskih mestnih držav je pomen simbolike izrinila gospodarska korist države, pojavilo se je vprašanje glede osebnih privilegijev in imunitet odposlancev, oblikovali pa so se tudi zametki različnih diplomatskih rangov,²⁴ ki so bili dokončno določeni šele na dunajskem kongresu leta 1815 (Udovič 2013, 87–90).

V 16. stoletju so nemiri in verske vojne v Evropi močno vplivali na razvoj diplomacije, saj se le-ta izvaja med glavnimi akterji (suvereni) in ne več med odposlanci. Kljub augsburškemu miru leta 1555²⁵ se odnosi med državami niso popolnoma umirili, nasilje pa se je okrepilo konec 16. stoletja, ki je v začetku 17. stoletja privedlo do tridesetletne vojne. Ta se je zaključila z vestfalskim mirom²⁶ leta 1648 (Black 2010; Bjola in Kornprobst 2013; Udovič 2013).

Eno izmed glavnih nerešenih vprašanj diplomacije 17. stoletja so predstavljali privilegiji in imunitete odposlancev v državi sprejemnici, ki so izhajali iz teorije reprezentance in so se razširili s teorijo ekstrateritorialnosti,²⁷ pomembno vprašanje pa predstavlja tudi ureditev glede rangov²⁸ in časti odposlancev (Bjola in Kornprobst 2013). Vladarji namreč niso želeli

²⁴ Kot navaja Udovič (2013, 89–90), »prvo raven predstavljajo suvereni oz. njihovi neposredni odposlanci«, drugo začasni odposlanci, danes »poverjeniki specialnih misij«, na tretjo raven odposlancev pa se umeščajo trgovci.

²⁵ Augsburški mir je v takratnih mednarodnih odnosih uveljavil načelo *cuius regio, eius religio*, kar je pomenilo, da lahko suveren določa vero lastne države (Udovič 2013, 94). Augsburški mir je bil sklenjen z namenom umiritve razmer v takratni Evropi, saj z augsburškim interimom (1548), ki je od protestantov zahteval, da sprejmejo pravilo o sedmih zakramentih, hkrati pa je dovoljeval poročanje njihovih duhovnikov, ni prišlo do umiritve verskih trenj v osrednji Evropi. Pogajanja med protestanti in katoliki so se namreč nadaljevala vse do leta 1555 (Kagan, Ozment in Turner 2002).

²⁶ Vestfalski mir se nanaša na Hamburško pogodbo, Pogodbo iz Münstra in Pogodbo iz Osnabrücka, s katerimi se je zaključila tridesetletna vojna, ki je trajala od leta 1618 do 1648 (Bjola in Kornprobst 2013, 24–25; Udovič 2013, 94).

²⁷ Teorija reprezentance pomeni, da »odposlanec predstavlja 'preslikavo' njegovega suverena, zato bi bilo kakršno koli dejanje proti odposlancu simbolično tudi dejanje proti njegovemu suverenu« (Udovič 2013, 97). Teorija ekstrateritorialnosti po drugi strani predvideva, da je ozemlje odposlanstva razumljeno kot ozemlje države pošiljateljice in prav zaradi tega, je odposlanec upravičen do privilegijev in imunitet (prav tam).

²⁸ Leta 1661, ob prihodu švedskega veleposlanika v London, so tudi ostale delegacije v Londonu poslale kočije, ki bi pospremile novega veleposlanika na poti v palačo. Španski veleposlanik de Watteville je poslal svojo kočijo skupaj s štiridesetimi oboroženimi možmi, francoski veleposlanik Comte d'Estrades pa je skupaj s svojo kočijo poslal tudi 150 oboroženih mož. Ko se je sprevod začel premikati, s švedskim veleposlanikom na čelu, v kraljevi kočiji, se je francoski kočijaž boril s španskim za drugo mesto v sprevodu, saj sta oba prejela navodilo, da morata biti pred drugim (Francoz pred Špancem oz. Španec pred Francozom) (Udovič 2013, 91). Ker se Španci niso predali v 'boju' za boljšo pozicijo, so Francozi začeli groziti s sabljami in puškami, Španci pa so se na napad odzvali in uspešno prehiteli Francoze v sprevodu. Kralj Ludvik XIV. je po incidentu od svojega veleposlanika v Madridu zahteval, da zahteva od španske vlade popravo krivic s tem, da odstavi svojega veleposlanika v Londonu, hkrati pa je zahteval, da Španija pristane na to, da bodo imeli v diplomatskih prestolnicah francoski veleposlaniki prednost pred španskimi. Španski kralj je odpoklical de Wattevilla iz Londona in priznal prednost

biti simbolično gledano šibkejši oz. manj pomembni od drugih (Black 2010; Bjola in Kornprobst 2013). V 18. stoletju rangiranje odposlancev zato postane »prestižno vprašanje, ki ima malo praktičnih posledic, ima pa veliko simbolično moč« (Udovič 2013, 117) in je odraz potrebe držav po prilagoditvi na aktualne diplomatske razmere v Evropi.

2.1.5 Moderna diplomacija

Dunajski kongres, ki se je začel leta 1814 »/.../ kot srečanje predstavnikov šefov držav, na katerem bi se dogovorili o razvoju ponapoleonske Evrope« (Udovič 2013, 137), povzroči pomembne spremembe v diplomaciji, predvsem glede ureditve prednostnega vrstnega reda, ki veljajo še danes in so bile urejene leta 1815 z Dunajskim pravilnikom (Hamilton in Langhorne 1996; Langhorne 2004, 318; Black 2010; Bjola in Kornprobst 2013). Dunajski pravilnik določi jasna pravila glede prednostnega vrstnega reda diplomatov,²⁹ ki so bila od vzpostavitve stalnih diplomatskih predstavništev zelo nejasna in neenotna, s čimer simbolično loči diplomatske predstavnike po rangu (Udovič 2013, 141). Leta 1818 so Avstrija, Francija, Prusija, Rusija in Velika Britanija sklenile Protokol iz Aix-la-Chapella oz. Aachenski protokol, ki je rang ministra rezidenta umestil med rang poslanika in rang odpravnika poslov, s čimer je bilo simbolično jasno pokazano, da želijo države v izogib sporom preprečiti napačno razumevanje različne oblike odposlancev (Udovič 2013, 142).

Dunajski kongres je postavil temelje za kasnejši razvoj vrhovne in konferenčne diplomacije (Potemkin 1947). Na simbolno spremembo ravnotežja moči v takratni Evropi je kazalo dejstvo, da je v diplomaciji francoski jezik počasi izrinjal latinskega (Bjola in Kornprobst 2013, 22–23). Ministrstvo za zunanje zadeve pa je postalo najpomembnejše pri zagotavljanju moči in vodenju politike prestiža (Udovič 2013, 149). Za diplomacijo 19. stoletja je značilno, da so se države delile na velike sile, ki so vzpostavljale in skrbele za mednarodni red, hkrati pa vplivale na odnose med malimi silami, ki v dogajanje niso bile aktivno vključene (Nichols 1954/1977, 72–75).

Francije pred Španijo s tem, ko je prepovedal svojim odposlancem, da se borijo v prednostnem vrstnem redu s predstavniki najbolj krščanskega kralja (Bjola in Kornprobst 2013, 24). Vprašanje je bilo dokončno rešeno z dogovorom »*Pacte de Famille*«, 17. avgusta 1761, kjer je bilo v 18. členu določeno, da ima v Neaplju in Parmi, kjer so suvereni pripadali družini Burbonov, francoski veleposlanik vedno prednost, na drugih dvorih pa je rang določen na podlagi datuma prihoda, razen v primeru, če oba veleposlanika prispeta na isti dan, takrat ima francoski prednost (Satow 1979, 17).

²⁹ Dunajski pravilnik diplomatske predstavnike razdeli v tri razrede, in sicer razred veleposlanika, legata ali nuncijskega, razred poslanika ter razred odpravnik poslov (Udovič 2013, 140).

V 20. stoletju, natančneje v obdobju po prvi svetovni vojni, se pojavijo nove oblike diplomacije, mednarodne konference ter številni novi akterji (mednarodne organizacije in novonastale države) (Black 2010; Bjola in Kornprobst 2013). Z nastankom Društva narodov se ponovno pojavi še vedno nerešeno vprašanje glede privilegijev in imunitet ter posledičnega razvoja funkcionalne teorije diplomatskih privilegijev in imunitet, ki je nadomestila teorijo reprezentance in ekstrateritorialnosti. Po funkcionalni teoriji diplomatskim predstavnikom za nemoteno opravljanje njihove funkcije pripadajo določeni privilegiji in imunitete (Dembinski 1988; Brglez 1996; Bohte in Sancin 2006). Razvoj in kodifikacija sodobne diplomacije, ki se je nadaljevala po koncu druge svetovne vojne, s sprejetjem več ključnih konvencij in posledično kodifikacijo diplomatskih pravil še danes določa diplomatske odnose (Langhorne 2004, 316–317; Udovič 2013, 245).³⁰

2.2 PRAVNI OKVIR

Z zgodovinskim razvojem diplomacije se je na podlagi ustaljenih praks oblikovalo tudi diplomatsko pravo, ki je bilo vedno nekaj korakov za diplomatskimi metodami (Simoniti in Jager Agius 2014, 3). Zaključek dunajskega kongresa predstavlja pomemben mejnik v diplomaciji, saj je sprejetje *Dunajskega pravilnika* (1815), ki predstavlja temelj bilateralne diplomacije, pomenilo tudi prvo kodifikacijo prednostnega vrstnega reda v zgodovini diplomacije (Roberts 2011, 12). V 1. členu *Dunajskega pravilnika* so diplomatski predstavniki razdeljeni v tri razrede: »(1) razred veleposlanika, legata ali nuncija; (2) razred poslanika, ki se ga naslavlja minister ali drugače, akreditiranega pri suverenu; (3) razred odpravnika poslov, akreditiranega pri ministru za zunanje zadeve« (Udovič 2013, 140). V 5. členu je določeno, da mora »vsaka država oblikovati enoten način sprejemanja diplomatskih predstavnikov določenega ranga« (prav tam). Z Dunajskim pravilnikom so države hotele razrešiti večne zaplete, ki so nastajali v zvezi s prednostnim vrstnim redom med diplomati različnih držav (Simoniti in Jager Agius 2014, 13). Dokument pa je imel zelo pomembno simbolno vlogo, saj je razrešil zgodovinsko zelo pomembno vprašanje, s katerim se je soočala mednarodna skupnost in s tem tudi favoriziranje določenih diplomatov in držav. Leta 1819 je

³⁰ Konvencija o privilegijih in imunitetah Združenih narodov (1946), Konvencija o privilegijih in imunitetah specializiranih agencij (1947), Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih (1961), Dunajska konvencija o konzularnih odnosih (1963), Konvencija o specialnih misijah (1969), Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločinov zoper mednarodno zaščitene osebe, vključno z diplomatskimi agenti (1973) ter Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja (1975) (Brglez 1996).

Aachenski protokol določil še četrti razred ministrov rezidentov, ki se je uvrstil med drugi in tretji razred iz Dunajskega pravilnika (prav tam).

Tako pravilnik, kot protokol predstavljata pomemben korak v razvoju diplomatskega prava (Simoniti in Jager Agius 2014, 13), ki se je nadaljeval s kodifikacijo občega običajnega prava v Dunajski konvenciji o diplomatskih odnosih (DKDO)³¹ iz leta 1961 ter Dunajsko konvencijo o konzularnih odnosih (DKKO)³² iz leta 1963.³³ DKDO obširno in natančno ureja pravila modernega diplomatskega prava in temelji na suverenosti držav in dolžnosti vzdrževanja mednarodnega miru in varnosti (Langhorne 2004, 330; Simoniti in Jager Agius 2014, 22). V 14. členu (DKDO) so razredi diplomatov določeni tako kot v *Dunajskem pravilniku*, brez razreda ministrov rezidentov, ki jih je uvedel *Aachenski protokol*. DKDO predstavlja bistveni del kodifikacije diplomatskega prava in se nanaša na redna in stalna diplomatska predstavništva (Bohte in Sancin 2006, 66), prav tako pa določa vzpostavitev, ohranjanje ter prekinitev diplomatskih odnosov (Simoniti 2014, 213). Zanimivo je, da določila DKDO spoštujejo tudi države, ki k DKDO niso formalno nikoli pristopile, kar kaže na obče pravne norme, ki so tudi kodificirane (prav tam).

Obema dunajskima konvencijama so sledile še: a) Konvencija o specialnih misijah³⁴ (1969), ki določa pogoje pošiljanja, sestave in delovanja specialnih misij ter njihove privilegije in imunitete (Simoniti 2014, 375), v 16. členu pa so določena pravila prednostnega vrstnega reda med različnimi misijami in znotraj misije; b) Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločinov proti mednarodno zaščitenim osebam, vključno z diplomatskimi agenti³⁵ (1973), ki ščiti vse osebe, ki v skladu s sodobnim diplomatskim pravom izvršujejo svoje funkcije v mednarodni skupnosti (Simoniti 2014, 457); c) Dunajska konvencija o predstavljanju držav v

³¹ Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih – *Vienna Convention on Diplomatic Relations*, podpisana na Dunaju 18. aprila 1961, v veljavi od 24. aprila 1964

³² Dunajske konvencije o konzularnih odnosih v tem delu ne bomo obravnavali, čeprav v svojem 9. členu določa 4 razrede, in sicer razred generalnih konzulov, razred konzulov, razred vicekonzulov in razred konzularnih agentov (Bohte in Sancin 2006, 274).

³³ Na kodifikacijo občega običajnega prava v DKDO in DKKO so pomembno vplivale tudi Konvencija o diplomatskih funkcionarjih, Konvencija o diplomatskem azilu in Konvencija o konzularnih agentih, ki so bile sprejete leta 1928 na šesti mednarodni ameriški konferenci v Havani (Brglez 1996, 47–48). S sprejetjem teh konvencij »je prišlo do potrditve razlikovanja med pravnima statusoma diplomatskih predstavnikov in konzularnih funkcionarjev« (Brglez 1996, 48).

³⁴ Konvencija o specialnih misijah – *Convention on Special Missions*, sprejeta z resolucijo Generalne skupščine OZN št. 2350 (XXIV), 8. decembra 1969 v New Yorku, v veljavi od 21. junija 1985.

³⁵ Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločinov proti mednarodno zaščitenim osebam, vključno z diplomatskimi agenti – *Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, Including Diplomatic Agents*, sprejeta z resolucijo Generalne skupščine OZN št. 3166 (XXVIII), 14. decembra 1973 v New Yorku, v veljavi od 20. februarja 1977.

njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja(1975),³⁶ ki še ni stopila v veljavo in v svojem 17. členu določa prednostni vrstni red med stalnimi predstavniki ter opazovalci na podlagi abecednega vrstnega reda držav.

2.3 SIMBOLIKA KOT DEJAVNIK V MEDNARODNIH ODNOSIH

Za proučevanje mednarodnih odnosov je koncept moči ključnega pomena, saj predstavlja del metateoretskega konteksta, kjer sta združeni konceptualna in teoretična analiza moči (Guzzini 2005, 500–508), pri čemer konceptualni okvir omogoča razumevanje različnih oblik moči (Barnett in Duval 2005, 39). Podpoglavje se osredotoča na osnovne koncepte posameznih teorij treh avtorjev, in sicer Morgenthaua (1948), ki moč razume kot zunanjo značilnost akterja (Barnett in Duval 2005, 42), Koskenniemia (2006), ki moč razume kot notranjo značilnost akterja (Barnett in Duval 2005, 52–55), ki temelji na pravilih mednarodnega prava, in Bourdieuja (1992), čigar razumevanje moči izhaja iz odnosov med akterji (Barnett in Duval 2005, 45). S pomočjo teh treh teorij bomo pojasnili simbolno moč, ki jo ima prednostni vrstni red, saj je analiza le-te nujna na podlagi različnih pristopov, ki omogočajo karseda široko razumevanje simbolne moči kot take. Upoštevali bomo sklep, da so splošne predpostavke posameznih teorij znane, in bomo zaradi tega osredotočeni zgolj na ključne koncepte, s katerimi bomo poskusili razviti povezavo med klasičnim političnim realizmom in Bourdieujevo (1992) družbeno teorijo.

Simbolika kot taka bogati državo in njeno delovanje s pomenom; simboli in simbolna dejanja pa podpirajo dojemanje države kot enotnega akterja z značilno identiteto, nameni, vrednotami in interesi (Faizullaev 2013, 93). Na podlagi tega lahko predpostavljamo, da simboli in simbolna dejanja enako učinkujejo tudi na druge akterje v mednarodni skupnosti, zaradi česar je treba razumeti simbolno vlogo diplomacije in s tem povezano pozicioniranje subjektov v mednarodnih odnosih. O dejanjih posameznih akterjev v mednarodni skupnosti se namreč vedno presoja tudi na simbolni ravni.³⁷ Zgodovinski primeri obravnave različnih predstavnikov držav ilustrirajo, da so bila vprašanja prednostnega vrstnega reda ter simbolike vedno zelo pomembna. Hkrati kažejo tudi na pomembnost simbolike v diplomaciji in predvsem vlogo prednostnega vrstnega reda, saj dajanje prednosti simbolično pomeni, da je določen veleposlanik pomembnejši od drugega in s tem posledično tudi, da je neka država

³⁶ Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja – *Vienna Convention on the Representation of States in Their Relations with International Organizations of a Universal Character*, sprejeta 14. marca 1975 na Dunaju, še ni v veljavi.

³⁷ Tudi diplomati spoštujejo svoj simbolni status, saj zanje predstavlja vir moči in vpliva, ki ju uporabljajo v odnosih z drugimi predstavniki mednarodnih subjektov (Sharp 2009, 61).

pomembnejša od druge (Satow 1979; Sharp 2009; Berridge 2005; Bjola in Kornprobst 2013; Udovič 2013). V teoriji reprezentance namreč velja, da diplomatski predstavnik v državi prejemnici predstavlja državo pošiljateljico oz. državnega poglavarja te države (Bothe in Sancin 2006, 128). Ureditev prednostnega vrstnega reda tako predstavlja pomemben mejnik v diplomaciji, predvsem na simbolni ravni, saj so države vedno želele in želijo biti enako pomembne.

Izkazovanje moči neke države torej ne pomeni nujno izkazovanje materialne (vojaške) moči, temveč tudi simbolne moči, ki jo države uporabljajo predvsem v diplomaciji. Simbolna moč se namreč izraža skozi vsa dejanja in institucije nekega subjekta v mednarodnih odnosih (Dussel 2008). Diplomacija namreč vključuje verbalno in neverbalno komunikacijo, strukturo diplomatskega aparata, izjave v uradnih dokumentih o vprašanjih, ki so povezana z zunanjo politiko in diplomatskim okoljem le-tega, in s tem vpliva na pozicioniranje subjektov v mednarodnih odnosih (Berridge 2005; Sharp 2009; Bjola in Kornprobst 2013).

Večina teorij zapostavlja dejstvo, da je sposobnost akterjev, da izvajajo svoje diplomatske funkcije, v veliki meri odvisna od uporabe lastne simbolne moči, ki jim pomaga pri uresničevanju ciljev. Razprava o konceptu moči traja od samega začetka pojmovanja mednarodnih odnosov kot znanosti in je ključna za proučevanje mednarodne politike. Carr, Morgenthau, Waltz in drugi so bili na primer primarno zaskrbljeni z delovanjem in distribucijo moči v mednarodnem sistemu, ki je temeljil na klasični državocentrični avtoriteti (van Ham 2010, 2). Moč je torej treba postaviti v nove okvire, ki bodo primerni tudi za nove, manj državocentrične sisteme moči (prav tam).

2.3.1 Morgenthau, Koskenniemi, Bourdieu

Morgenthau (1948, 105) trdi, da je izmed vseh dejavnikov,³⁸ ki omogočajo moč posameznega naroda oz. države, najpomembnejša prav diplomacija, ki predstavlja 'možgane' državne moči. Na podlagi tega Morgenthau (prav tam) opredeli štiri naloge diplomacije:

(1) Diplomacija mora določiti svoje cilje glede na dejansko in potencialno moč, ki jo ima na voljo za doseganje ciljev. (2) Naloga diplomacije je oceniti cilje drugih narodov in dejansko ter potencialno moč, ki jo imajo na voljo. (3) Naloga diplomacije je, da ugotovi,

³⁸ Diplomacija, skupaj z geografijo, naravnimi viri, industrijsko zmogljivostjo, stanjem vojaške pripravljenosti, prebivalstvom, nacionalnim karakterjem in nacionalno zavestjo, predstavlja osem elementov moči države (Morgenthau 1948, 105–7).

kako so različni cilji združljivi drug z drugim. (4) Diplomacija mora uporabljati sredstva, ki so primerna za doseg določenih ciljev.

Diplomacija tako predstavlja moč, ki je ne gre razumeti zgolj v materialnem smislu, temveč predvsem v simbolnem. Kot trdi Morgenthau (1995, 104), moč pomeni predvsem človekov nadzor nad umom in dejanji drugih ljudi in s tem tudi simbolno vlogo diplomata oz. državnika, ki predstavlja državo. Ne gre torej za moč v strogo materialnem smislu, temveč za neke vrste družbeno moč, ki vpliva na delovanje akterjev v mednarodnih odnosih (Barnette in Duval 2005, 45). Govorimo lahko o politični moči, kjer gre za odnose nadzora med nosilci javnih funkcij ter odnose med njimi in državljani, kar predstavlja psihološki odnos med 'izvajalci' in 'prejemniki' te vrste moči (prav tam). Želja po moči je osrednji element politike, iz česar izhaja, da je mednarodna politika v svojem bistvu politika moči (Morgenthau 1995, 109–111) in je s tem borba za moč med akterji »/.../ univerzalna v času in prostoru in je kot izkustveno dejstvo ni mogoče zanikati« (Morgenthau 1995, 111). Glavna kritika klasičnega političnega realizma, pretirano poudarjanje materialnega vidika moči in zanemarjanje nematerialnega (simbolnega) vidika, torej ne drži, saj je moč predstavljena kot psihološki odnos, prav tako pa sta pomembna tudi nematerialni in simbolni vidik moči. To se pri Morgenthau kaže tudi skozi uporabo politike prestiža kot elementa moči (Sharp 2009, 59).³⁹

Cilj politike prestiža je ustvariti vtis o moči, ki jo določen akter dejansko ima oziroma verjame, da jo ima (Morgenthau 1995, 125). Za doseganje tega cilja uporablja politika prestiža dve sredstvi, in sicer diplomatski ceremonial⁴⁰ ter izkazovanje vojaške sile (Morgenthau 1995, 126). Kot je že bilo omenjeno, moramo moč razumeti tudi v simbolnem smislu, in prav politika prestiža nam potrjuje dejstvo, da je simbolna moč pomembna v odnosih med mednarodnimi akterji. Prestiž tako predstavlja »/.../ bistveni element odnosov med nacijami, prav tako, kot je želja po prestižu bistveni element odnosov med posamezniki« (Morgenthau 1995, 166) in služi kot pretvornik iz realne v simbolno sfero in obratno. Kot trdi Morgenthau (1995, 168), so diplomati simbolični predstavniki svojih držav in s tem tudi sredstvo za doseganje politike prestiža. Cilj politike prestiža je torej dosežen takrat, ko država dobi takšen ugled, da uporaba materialne oz. fizične moči ni več potrebna (Morgenthau 1995,

³⁹Morgenthau (1995, 167) v svojem delu *Politika med narodi* pomembnost prestiža ponazori z veliko zgodovinskimi primeri, tudi z Napoleonovim kronanjem leta 1804, ko je le-ta svojo premoč nad papežem uspešno uveljavil s tem, da si je sam posadil krono na glavo. S tem je jasno določil, da si nista enaka in da je papež v Franciji podrejen Napoleonu. Simbolna (pre)moč je bila v tem primeru zelo jasno na strani Francije.

⁴⁰Predvsem konec 15. stoletja je bilo veliko pozornosti namenjene potrjevanju statusa države s ceremonialom. Država pošiljateljica je tako pokazala svojo bogastvo in moč z razkošnostjo svoje rezidence ter modrostjo (starostjo in stažem) vodje misije (Bjola in Kornprobst 2013, 21).

176).⁴¹ V trenutku doseženega prestiža lahko država uporablja zgolj simbolno moč, ki kljub vsemu služi kot sredstvo za doseganje lastnih interesov države.

Vendar doseganje interesov različnih akterjev v mednarodni skupnosti ne poteka po lastni volji, brez omejitev, temveč so dejanja, ki omogočajo doseganje interesov, jasno omejena z določenimi pravili, ki dovoljujejo ali prepovedujejo, kako lahko akterji v določeni situaciji ravnajo. Mednarodno pravo tako opredeljuje temeljne oblike interakcij med različnimi akterji mednarodne skupnosti, skozi diplomacijo, pogodbe, mednarodne vladne in nevladne organizacije itd. (Reus-Smit 2003, 594; Koskenniemi 2006, 616), in s tem predstavlja temelj diplomacije in določa delovanje⁴² znotraj tega področja.

Koskenniemi (2006, 7) svojo metodo, s katero poskuša pojasniti razumevanje pravnih argumentov v teoriji in doktrini, primerja z metodo, ki se uporablja v strukturnem jezikoslovju. Tam velja, da je stopnja govornih dejanj zgolj površinski vidik jezika, ki je družbeno ustvarjen kod, v katerem govorna dejanja dobijo svoj pomen. Strukturno jezikoslovje namreč pomen razlaga tako, da poveže govorna dejanja z določenim jezikom, kjer je vsako govorno dejanje razumljeno kot transformacija določene kode v jeziku, s ciljem da koda postane očitna. Za Koskenniemi so tako mednarodnopravni argumenti neke vrste govorna dejanja, ki napotujejo na osnovni sklop predpostavk, ki jih je možno enačiti z jezikom prava (prav tam). Jezik predstavlja metastrukturo, od katere so odvisni družbeni procesi, po drugi strani pa je jezik kot tradicija sam po sebi odvisen od moči, s čimer se ustvarjajo odnosi dominacije (Koskenniemi 2006, 519).

V mednarodnih odnosih so tako procesi med mednarodnimi akterji odvisni od mednarodnopravnih norm, ki hkrati oblikujejo različne odnose dominacije med temi akterji. Kot trdi Koskenniemi, so mednarodnopravne norme lahko popolnoma jasne, vendar kljub vsemu vedno ostajajo zaprte v strukturi pravne argumentacije, kjer ostajajo soodvisne od drugih mednarodnopravnih norm (Jouannet 2011, 10–11). Temeljnega pomena so tako odnosi med normami, ki skupaj predstavljajo strukturo mednarodnega pravnega diskurza in ne posamezni elementi znotraj le-tega (Jouannet 2011, 11).

⁴¹ Kot trdi Richelieu (Berridge 2001, 75), je prestiž eden izmed štirih najpomembnejših virov moči monarha in kot tak ustvarja moč, moč pa ustvarja prestiž in ugled brez uporabe dejanske fizične sile.

⁴² Natančneje to delovanje določa diplomatsko in konzularno pravo, »ki ureja diplomatske in konzularne odnose med državami, pravni položaj državnih predstavništev in predstavnikov v tujini in s tem zagotavlja njihov mednarodnopravni status, njihove naloge ter privilegije in imunitete« (Bohte in Sancin 2006, 36).

Jezik kot tak torej ustvarja svet in ga ne odraža (Koskenniemi 2006), kar pomeni, da akterji v mednarodni skupnosti ne izbirajo, ali bodo uporabili koncept mednarodnega prava ali ne, ko vstopajo v mednarodnopravni diskurz, temveč uporabijo že obstoječ jezik (sistem), da bodo lahko »/.../ slišani in razumljeni« (Koskenniemi 2006, 12). Za uresničevanje lastnih interesov in doseganje skupnega miru morajo delovati znotraj pravil mednarodnega prava.⁴³

Mednarodne norme, tako kot jezik, interpretirajo to, kar vidimo v mednarodni realnosti (Koskenniemi 2006, 527–528), mednarodno pravo pa predstavlja sredstvo za artikuliranje posebnih preferenc ali stališč, ki s svojimi zakonitostmi in pravili določa delovanje določenega področja, ki ga ureja (Koskenniemi 2006, 569–570). V kolikor celotno zadevo apliciramo na diplomatski protokol, lahko trdimo, da je diplomacija jezik, prednostni vrstni red pa predstavlja tako imenovana govorna dejanja, kjer diplomatske odločitve mednarodnih akterjev postanejo jasne šele z razumevanjem konkretnih dejanj znotraj diplomacije in s tem tudi prednostnega vrstnega reda, ki na nek način razlaga in pojasnjuje pomen diplomatskih odnosov med akterji. Diplomacija predstavlja področje, katerega delovanje določa mednarodno pravo s pravili in normami, ki ustvarjajo mednarodno realnost.

V mednarodni realnosti pa odnosi med akterji temeljijo tudi na simbolni moči, ki jo posamezen akter ima, in ne obstaja v simbolnem sistemu, temveč je opredeljena skozi določeno razmerje med tistimi, ki imajo moč, in tistimi, ki se tej moči podredijo (Bourdieu 1992, 170). To, kar ustvarja simbolno moč, je namreč prepričanje v legitimnost te moči in ne zgolj sami odnosi, temveč prepričanje v legitimnost teh odnosov. Simbolna moč je preoblikovana, nerazpoznavna, preobražena in legitimna oblika drugih oblik moč, ki brez posebne uporabe energije dosega resnične učinke (prav tam). Sposobnost države, da izvaja svoje diplomatske funkcije, je tako v ključnih vidikih odvisna prav od izvajanja simbolne moči te države (Adler-Nissen 2014, 4). V določenem smislu je simbolna moč močnejša od fizične moči, ki je vgrajena v načinu delovanja državljanov in struktur spoznavanja o uvedbi občutka legitimnosti v obstoječi družbeni red. Simbolna moč ne deluje na ravni zavestnih namer, ampak se nanaša na moč dinamike, ki ne temelji na racionalnih interesih (Adler-Nissen 2014, 5). Posebnost države torej ni kopičenje legitimnega fizičnega nasilja, ampak monopolizacija legitimne simbolne moči (Adler-Nissen 2014, 6).

⁴³ Družbeni odnosi predstavljajo predpogoj za obstoj pravil (Reus-Smit 2003, 595), ki izhajajo iz občutka dolžnosti in odgovornosti akterjev v mednarodni skupnosti (Reus-Smit 2003, 613–615).

2.3.2 Aplikacija

S pomočjo Guzzinijeve (2000) sheme je na podlagi vseh omenjenih predpostavk možno razviti povezavo med Bourdieujevo (1992) družbeno teorijo in klasičnim političnim realizmom. Ta povezava nam bo omogočila razumevanje simbolne vloge prednostnega vrstnega reda in simbolne moči, ki jo le-ta ima v mednarodnih odnosih.

Področje (*field*) kot zgodovinsko izpeljan sistem predstavlja strukturiran prostor družbenih odnosov, osredotočenih na dogovorjene dele oz. enote, ki delujejo v skladu z implicitnimi pravili. Akterji pri tem črpajo iz kapitala s ciljem ohraniti ali izboljšati svoj položaj znotraj področja (Bourdieu 1992, 171–202; Adler-Nissen 2008, 668; Hayward in Lukes 2008, 17; Adler-Nissen 2014, 4). Diplomacija predstavlja področje v mednarodnih odnosih, katerega delovanje določa mednarodno pravo. Diplomacija (področje) je jezik, ki predstavlja interpretacijo družbene realnosti. Kot trdita Koskenniemi (2006) in Bourdieu (1992) realnost ne oblikuje jezika, temveč jezik oblikuje realnost. In tako kot se pri različnih jezikih kaže medsebojni vpliv enega na drugega, tudi različna področja vplivajo druga na drugo in so med seboj prepletena (Bourdieu 1992, 171–172). V tem primeru je mednarodno pravo tisto drugo področje, ki vpliva na diplomacijo, saj z načeli in pravili določa delovanje akterjev znotraj področja diplomacije, ki se opira na mednarodnopravna pravila, ki osmišljajo dejanja subjektov (Hurd 2011, 595), obnašanje in potrebe akterjev pa pretvarja v jezik mednarodnega prava (Koskenniemi 2006, 569–570). Mednarodno pravo in diplomacija sta tako medsebojno povezana sistema, ki interpretirata realnost znotraj sistema (Bourdieu 1992; Guzzini 2000; Koskenniemi 2006; Adler-Nissen 2014).

Za delovanje področja pa je treba razumeti odnos med strukturo in področjem, kjer je struktura produkt skupne zgodovine, koncept, ki je povezan z družbeno razdelitvijo in ustvarja družbeno moč (Bourdieu 1992, 172; Guzzini 2000, 165) ter proizvaja predvidljive vzorce delovanja akterjev in njihovo razmerje moči (Hayward in Lukes 2008, 15). Družbene strukture, ki predstavljajo materialne družbene odnose, izvajajo materialno in formalno vzročno moč nad akterji in pogojujejo njihovo delovanje (Kurki 2008, 223–230). Strukturo znotraj diplomacije predstavlja diplomatski protokol, ki državam omogoča pridobivanje družbene in simbolne moči. Simbolna moč pa izhaja iz odnosov med tistimi, ki moč izvajajo in tistimi, ki so je deležni (Bourdieu 1992, 170; Morgenthau 1995, 104). Simbolna moč je vključena v strukture zaznavanja državljanov, s čimer uvaja občutek legitimnosti obstoječega

družbenega reda (Adler-Nissen 2014, 5). Ontologija družbene moči temelji na razumevanju, da moč izhaja iz komunikacije, družbenega znanja, ekonomije in političnih interakcij, kar pomeni da družbena moč deluje zgolj v odnosih in je odvisna od percepcije drugih akterjev, ki so udeleženci teh odnosov (van Ham 2010, 3; Saar 2010, 16). Družbena moč torej predstavlja sposobnost ustvarjati standarde, norme in vrednote, ki se štejejo za legitimne in želene brez zatekanja k uporabi prisile (van Ham 2010, 8). Pojem družbene moči ponuja potrebno alternativo konceptualizacije moči, saj upošteva, da izvajanje moči vedno poteka v posebnem družbenem položaju in je prav zaradi tega sama po sebi kontekstualna (van Ham 2010, 3). In prav takšna konceptualizacija moči je nujna za razumevanje simbolike diplomatskega protokola, ki v specifičnih situacijah izkorišča različne oblike moči.

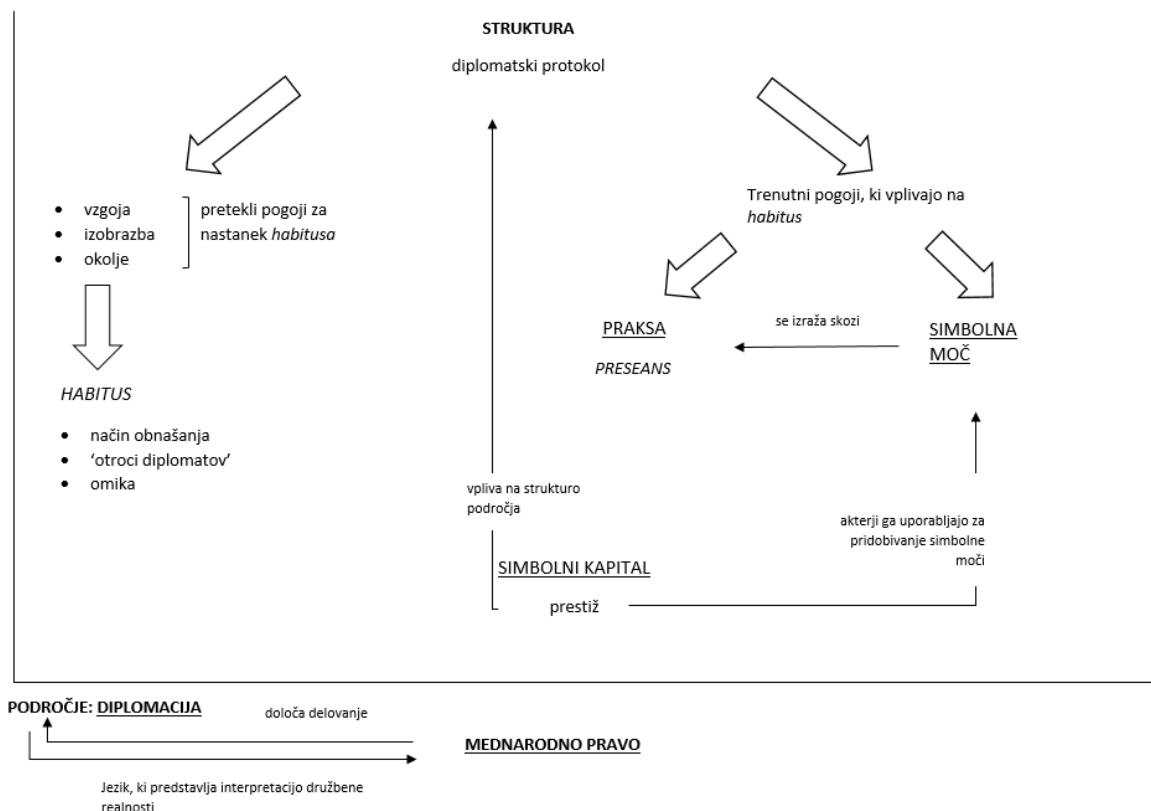
Družbena razdelitev določenega področja pa temelji na različnih oblikah kapitala, ki predstavlja vir moči, tako simbolne kot materialne, učinkovitost le-tega pa je odvisna od konteksta, kje in kako se uporablja (Bourdieu 1992, 229–231). Vir simbolne moči predstavlja prestiž, ki v bourdieuevski teoriji predstavlja simbolni kapital in ga akterji uporabljajo za pridobivanje simbolne moči. Ta se izraža skozi prednostni vrstni red, ki predstavlja prakso znotraj področja diplomacije. Želja po prestižu in posledično tudi dokazovanje lastne moči se tako v diplomatskem protokolu kaže na primer skozi izbiro primernih krajev za mednarodna srečanja,⁴⁴ sprejemanje tujih diplomatov, vstopanje predstavnikov različnih držav v konferenčne prostore, prednostni vrstni red itd. (Morgenthau 1995, 166–174). In prav ena od stalnih značilnosti diplomatske prakse je simbolika, ki se pojavlja na vseh ravneh politike in odnosov, vključno z mednarodno politiko in mednarodnimi odnosi (Faizullaev 2013, 91). V diplomatski praksi tako akterji uporabljajo simboliko, ki se izraža v jeziku, podobah ter ritualih (ceremonialih) in kot instrument upravljanja in urejanja odnosov v mednarodni politiki (Faizullaev 2013, 100). Tako lahko akterji v mednarodni skupnosti z uporabo različnih instrumentov, ki jim dajejo simbolno moč, na miroljuben način udeležujejo lastne cilje in interese.

Dinamika področja izhaja iz stališč in pozicij agentov, ki proizvajajo *habitus* (Bourdieu 1992, 81), na katerega vplivajo prestiž (simbolni kapital), simbolna moč in prednostni vrstni red

⁴⁴ V primerih, ko na mednarodnih konferencah in srečanjih nasprotnih zahtev ni možno rešiti s kompromisom, je najpogostejša izbira kraja srečanja v tretji državi, ki s situacijo ni povezana. V kolikor pa nekatera država želi jasno pokazati svojo moč, bo trdno vztrajala pri izvedbi mednarodnega srečanja v svoji državi ali v kraju po svoji izbiri. V kolikor bo nasprotujoča stran na takšne pogoje pristala, bo s tem avtomatsko priznala tudi premoč nasprotne države (Morgenthau 1995, 171).

(praksa) ter pretekli pogoji za nastanek le-tega (vzgoja, izobrazba, okolje). *Habitus* torej predstavlja sistem trajnih stališč, zaradi katerih posamezniki delujejo, dojemajo in razmišljajo na določen način v skladu s področjem (Adler-Nissen 2014, 5). Tako ima agent, katerega *habitus* je prilagojen področju, kolektivni spomin, ki se pojavi kot povsem naraven način delovanja, dojemanja in razmišljanja (Guzzini 2000, 166) oz., kot to poimenuje Bourdieu (1992) *le sens pratique*.⁴⁵

Slika 2.1: Povezava med klasičnim političnim realizmom in Bourdieujevo družbeno teorijo

Vir: lastna izpeljava na podlagi: Guzzini (2000, 168).

Simbolna moč mora temeljiti na posedovanju simbolnega kapitala in hkrati predstavlja moč razkrivanja stvari, ki že obstajajo v realnosti (Bourdieu 1989, 23). Trdimo torej, da brez dosledne in premišljene rabe diplomatskega protokola oz. ceremoniala doseganje prestiža posameznega mednarodnega akterja, ki predstavlja simbolni kapital, ne more biti učinkovito do te mere, da bi se le-ta lahko popolnoma odpovedal materialni moči in dosegel popolno simbolno moč. Zgolj premišljena diplomatska dejanja lahko povečajo simbolno moč

⁴⁵ *Le sens pratique* predstavlja spretnost, povezano z načinom posameznikovega delovanja v določeni družbeni situaciji, ki je odvisno od pozicije, ki jo ima v družbenem področju (Bourdieu 1992).

posameznim akterjem. To pomeni, da lahko nejasnosti znotraj prednostnega vrstnega reda v določeni državi ali organizaciji zmanjšajo simbolno moč, ki jo določen akter ima, in s tem posledično dovoljujejo (pre)moč drugim akterjem, ki so v odnosu z njimi. Diplomatski protokol namreč služi kot sredstvo za komuniciranje in predvsem kot sredstvo za izkazovanje moči posameznega akterja (Morgenthau 1995, 87), le-ta pa se oblikuje znotraj področja diplomacije, katerega delovanje določa mednarodno pravo.

3 OD EVROPSKE SKUPNOSTI DO EVROPSKE UNIJE

Po drugi svetovni vojni sta prevladovala dva različna pristopa evropskega integriranja, in sicer federalistično usmerjen pristop, ki je pozival k zvezni strukturi s ciljem ustanovitve Združenih držav Evrope, in ekonomsko usmerjen pristop, ki je temeljil na trgovskih odnosih med suverenimi državami članicami z bolj ohlapnimi političnimi omejitvami (Staab 2011, 4).⁴⁶ A kljub nagibanju k enemu ali drugemu pristopu lahko z analizo razvoja EU institucij ugotovimo, zakaj je prišlo do določenega razvoja diplomatske prakse in predvsem razvoja prednostnega vrstnega reda EU, ki bo analiziran v nadaljevanju.

3.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ EVROPSKIH SKUPNOSTI: 1952–1993

V želji po umiritvi meddržavnih odnosov po drugi svetovni vojni so leta 1951 Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska podpisale Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (Pariška pogodba).⁴⁷ S formalno ustanovitvijo Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ), leta 1952, ki je predstavljala začetek na poti k trajnemu miru na celini (Evropska unija 2015a), pa je Pariška pogodba predstavljala tudi pravno podlago za ustanovitev predhodnic današnjih institucij EU. V okviru ESPJ so bili ustanovljeni Visoka oblast,⁴⁸ predhodnica Evropske komisije, parlamentarna skupščina, svet ministrov, sodišče in posvetovalni odbor (Dinan 2007, 1125). ESPJ kljub vzpostavitvi skupnega trga za premog in jeklo ni imela izrazitega vpliva na gospodarski razvoj povojne Evrope, je pa imela izreden politični pomen, saj je simbolizirala pripravljenost sodelovanja med Francijo in Nemčijo, ki je bilo institucionalizirano skozi nadnacionalno upravljanje (Dinan 2007, 1124). Ideja, da bo avtoriteta, neodvisna od nacionalnih interesov, zmanjšala možnost za nastanek nove vojne v obsegu obeh svetovnih vojn, pa je zaživela v realnosti (Staab 2011, 8).

Korejska vojna (1950–1953) je povzročila strah pred novo svetovno vojno in s tem se je rodila tudi ideja o Evropski obrambni skupnosti (*European Defence Community* – EDC), ki bi, pod nadzorom nadnacionalne avtoritete, dovoljevala ponovno oborožitev izjemno

⁴⁶ Staab (2011, 4) prvi pristop imenuje maksimalistični pristop, katerega glavni zagovornik je bil Altiero Spinelli, drugi pristop pa imenuje minimalistični pristop, katerega glavni zagovornik je bil Winston Churchill.

⁴⁷ Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo ali Pariška pogodba (*Paris Treaty*) je bila podpisana 18. aprila 1951 in je stopila v veljavo 25. julija 1952. Pogodba je omogočila ustanovitev izvršilnega organa, parlamentarne skupščine, sveta ministrov, sodišča in posvetovalnega odbora, v skladu s členom 97 pa je nehala 23. julija 2002 (Evropski parlament 2015a).

⁴⁸ *High Authority*.

industrijsko močne Nemčije (Staab 2011, 9). Kljub vsem naporom šestih držav članic, ki so leta 1952 podpisale Pogodbo o ustanovitvi EDC, končni predlog v francoskem parlamentu ni bil ratificiran in tako se je razblinila tudi ideja o Evropski obrambni skupnosti (Staab 2011, 10).

Leta 1957 je šest držav članic podpisalo rimski pogodbi (Pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti ter Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (Evropski parlament 2015a)).⁴⁹ Formalni nastanek dveh skupnosti, Evropske gospodarske skupnosti (EGS) in Evropske skupnosti za atomsko energijo (EURATOM), v letu 1958, pomeni zasledovanje več ciljev, in sicer vzpostavitve skupnega trga s prostim pretokom blaga, oseb, kapitala in storitev (EGS) ter skupnega razvoja na področju jedrske energije (EURATOM) (Kajnič 2008, 9; Evropski parlament 2015a). Pogodba o ustanovitvi EGS⁵⁰ je bila tako po vsebini, strukturi kot tudi po načelih, izjemno ambiciozna in je s svojimi temeljnimi načeli predstavljala nadaljnjo podlago za razširitev pristojnosti EGS (Staab 2011, 11).⁵¹

Med petdesetimi in zgodnjimi šestdesetimi leti 20. stoletja je Evropo zaznamovala hitra gospodarska rast, za države članice EGS, ki so izvajale skupni nadzor nad pridelavo hrane, za razliko od držav nečlanic, pa so veljale nižje carinske dajatve (Staab 2011, 12; Evropska unija 2015b). Leta 1971 je sledila dolarska kriza, ki je EGS prisilila, da preuči možnosti delovanja nacionalnih gospodarstev brez stabilnosti menjalnih tečajev, ki so bili zagotovljeni s stabilnostjo ameriškega dolarja, in s tem posledično tudi do vprašanje pomembnosti gospodarskega in monetarnega sodelovanja ter potencialne uvedbe enotne evropske valute znotraj EGS (Staab 2011, 14). A poskus ustanovitve Ekonomske in monetarne unije (EMU) je bil opuščen in tako so bile države članice zgolj pozvane, naj ohranjajo vrednosti svojih valut v ozkem razponu ena do druge (prav tam). Po pridružitvi Danske, Irske in Velike Britanije Evropski skupnosti, leta 1973, so leta 1979 sledile prve neposredne volitve v Evropski

⁴⁹ Pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti ter Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo, poznani tudi kot rimski pogodbi, šest držav članic podpiše 25. marca 1957. V veljavo stopita 1. januarja 1958 (Evropski parlament 2015a).

⁵⁰ Pogodba o ustanovitvi EGS temelji na Bruseljskem poročilu o splošnem skupnem trgu iz leta 1956, kjer je bilo predlagano, da se omogoči horizontalna integracija nacionalnih gospodarstev s postopno ukinitvijo trgovinskih omejitev (Spaak 1956).

⁵¹ 2. člen Pogodbe o ustanovitvi EGS navaja, da bo EGS spodbujala »skladen razvoj gospodarskih dejavnosti, stalno in uravnoteženo gospodarsko rast, povečanje stabilnosti, pospešeno višanje življenjskega standarda in tesnejše odnose med državami«, kar je postavilo jasno smernico, da EGS ne bo predstavljala zgolj posvetovalnega gospodarskega foruma, temveč resno skupnost, ki bo združevala države Evrope tudi v prihodnosti (Staab 2011, 11).

parlament (Staab 2011, 14–16),⁵² kar je Evropski skupnosti dvignilo legitimnost in pritegnilo nove politične akterje, ki so pomembno prispevali k oživitvi prvotnega cilja evropskega projekta (prav tam).

Leta 1986 je devet držav članic podpisalo Enotni evropski akt (EEA), ki je stopil v veljavo leta 1987 in je z institucionalno reformo EU pospešil evropsko združevanje (Evropski parlament 2015b). Glavno področje EEA je bila vzpostavitev popolnoma delujočega enotnega evropskega trga, kar naj bi bilo doseženo do 1. januarja 1993 (Staab 2011, 18; Evropski parlament 2015b). Prav tako pa so se z uvedbo novih pristojnosti na področju monetarne in socialne politike, ekonomske in socialne kohezije, raziskav in tehnološkega razvoja, okolja ter sodelovanja pri zunanji politiki in predvsem z uvedbo glasovanja s kvalificirano večino, ki je nadomestilo glasovanje s soglasjem, razširile pristojnosti takratne EGS (Staab 2011, 19; Evropski parlament 2015b). Povečala se je tudi vloga Evropskega parlamenta, ki je moral dati svojo privolitev k sporazumom o širitvi in pridružitvenim sporazumom, Svet ministrov pa je parlamentu dodelil tudi omejene zakonodajne pristojnosti (Evropski parlament 2015b).

Pogodba o Evropski uniji (Maastrichtska pogodba)⁵³ je leta 1993 ustanovila EU, kar je predstavljalo začetek vzpostavitve trajne stabilnosti med evropskimi državami (Toplak 2003, 122), pristojnosti EU pa so bile razdeljene na tri t. i. stebre⁵⁴ (Evropski parlament 2015c). Z Maastrichtsko pogodbo se je uradno ime Evropska skupnost spremenilo v EU (Staab 2011, 21), uvedene pa so bile tudi številne spremembe, kot so pojem evropskega državljanstva, okrepitev pristojnosti Evropskega parlamenta ter vzpostavitev EMU.⁵⁵ Maastrichtska pogodba predstavlja pomemben mejnik v zgodovini EU, saj je z vzpostavitvijo EMU in razširitvijo evropskega povezovanja na nova področja EU pridobila tudi politično razsežnost (Eur-Lex 2010a). S političnega vidika se je bistveno povečal pomen EU predvsem za vlade držav članic, spremembe pa so poudarjale značilnosti predsedniškega sistema držav (Wessels 2012, 766).

⁵² Pred letom 1979 so bili poslanci Evropskega parlamenta tja napoteni s strani nacionalnih vlad (Staab 2011, 16).

⁵³ Maastrichtska pogodba ali Pogodba o Evropski uniji, podpisana v Maastrichtu 7. februarja 1992, v veljavi od 1. novembra 1993 (Evropski parlament 2015c).

⁵⁴ Prvi steb je predstavljal steb skupnosti, sestavljen iz Evropske skupnosti, EURATOM in ESPJ, drugi steb je predstavljala skupna zunanja in varnostna politika, tretji steb pa sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev (Chopin in drugi 2007, 4; Evropski parlament 2015c).

⁵⁵ Vzpostavitev EMU je potekala v treh fazah, in sicer 1. faza – liberalizacija pretoka kapitala, 2. faza – zблиževanje ekonomskih politik držav članic ter 3. faza – vzpostavitev enotne valute in ustanovitev Evropske centralne banke (Eur-Lex 2010).

Leta 1997 je bila sprejeta Amsterdamska pogodba⁵⁶ z glavnim ciljem izboljšati zunanjepolitično prepoznavnost EU (Toplak 2003, 123). Leta 2001 je bila podpisana Pogodba iz Nice,⁵⁷ katere glavni cilj je bilo izboljšanje delovanja in legitimnosti institucij EU in priprava na naslednje širitve (Novak 2015c). Obe pogodbi pa sta bili sprejeti po formalnem nastanku EU in predstavljata prehodno obdobje, do sprejetja Lizbonske pogodbe, ki bo natančneje analizirana v nadaljevanju.

3.2 SINHRONIZACIJA INSTITUCIJ IN RIVALSTVO MED NJIMI

Na podlagi Pariške pogodbe (1952) so bile ustanovljene predhodnice današnjih institucij EU, in sicer Visoka oblast, Skupščina, Svet ministrov in Sodišče Evropskih skupnosti (Eur-Lex 2010b). Predhodnica Evropskega parlamenta je bila Skupna skupščina ESPJ,⁵⁸ z omejenimi pristojnostmi (Craig 2011, 43). Zakonodajno vlogo glede posvetovanja je imela samo takrat, ko je kakšen člen v pogodbah to izrecno določal (Craig 2011, 43; Bux 2015, 1). Ta predstavniška ter suverena institucija je hkrati zagotavljala demokratično legitimnost, zahtevano s strani ESPJ (Muñoz 2014).⁵⁹ Z ustanovitvijo EGS in EURATOM se je leta 1958 prvič sestala Evropska parlamentarna skupščina,⁶⁰ ki se je leta 1962 preimenovala v Evropski parlament (Bux 2015, 1), kar je bilo kasneje uradno zapisano tudi v EEA (Bux 2015, 2). Glede na demokratični in parlamentarni primanjkljaj znotraj Evropske skupnosti in kasneje EU je bila postopna parlamentarizacija posledica prenosa pristojnosti iz držav članic na nadnacionalne organe (Mény 2009, 14).

Rimska pogodba (1958) v 137. členu povzema besedilo 20. člena Pariške pogodbe in navaja, da ima »Skupščina, ki jo sestavljajo predstavniki narodov držav, ki so združene v Skupnosti, /.../ pristojnosti za obravnavo in nadzor, ki so ji dodeljene s to pogodbo« (Mény 2011, 16). V obeh Rimskih pogodbah (EGS in EURATOM) pa je bila takratni Skupščini dodeljena tudi

⁵⁶ Amsterdamska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji, pogodbe o ustanovitvi Evropskih skupnosti in nekatere z njimi povezane akte – *Treaty of Amsterdam Amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts*, podpisana 2. oktobra 1997 v Amsterdamu, v veljavi od 1. maja 1999.

⁵⁷ Pogodba iz Nice – *Treaty of Nice*, podpisana 26. februarja 2001 v Nici, v veljavi od 1. februarja 2003.

⁵⁸ *Common Assembly of the European Coal and Steel Community*.

⁵⁹ 20. člen Pariške pogodbe se nanaša na predstavnike narodov, kar kaže na razliko med Skupno skupščino ESPJ (kasneje Evropski parlament) ter tradicionalnimi skupščinami v drugih mednarodnih organizacijah, ki jih sestavljajo predstavniki nacionalnih vlad (Mény 2009, 16). Skupna skupščina ESPJ je bila prva mednarodna skupščina, ki je temeljila na parlamentarnem modelu (prav tam).

⁶⁰ V angleščini *European Parliament Assembly*, v francoščini *Assemblée parlementaire*, v italijanščini *Assemblea parlamentara*, v nemščini *Europäische Parlament* ter v nizozemščini *Europees Parlement* (Muñoz 2014, 3).

pravica do nezaupnice Evropski komisiji, kar pa je v realnosti pomenilo, da je imela takratna Skupščina pravico pregleda letnega poročila Evropske komisije (Mény 2011, 16). Šele med leti 1970 in 1975 je z Luksemburško pogodbo⁶¹ in Drugo proračunsko pogodbo⁶² Evropski parlament pridobil proračunsko pristojnost, pomemben korak k večji demokratizaciji EU pa so predstavljale prve splošne neposredne volite v Evropski parlament, ki so potekale leta 1979 (Mény 2011, 17; Bux 2015, 2; Hardacre in Mulder 2015, 85).

Z večanjem prestiža Evropskega parlamenta, so se širile tudi njegove izvršilne pristojnosti in tako mu je bila po zgledu nacionalnih parlamentov (Hardacre in Mulder 2015, 85) dodeljena tudi moč, da izvoli predsednika Evropske komisije in potrdi njene člane (Mény 2011, 17). V EEA se je ime Evropski parlament prvič tudi uradno zapisalo, okrepila pa se je tudi njegova vloga na določenih zakonodajnih področjih (Mény 2011; Bux 2015). Maastrichtska pogodba je Evropskemu parlamentu določila pristojnost končne odobritve Evropske komisije, kar je predstavljalo pomemben korak v smeri političnega nadzora parlamenta nad izvršilno vejo EU (prav tam). Amsterdamska pogodba je razširila področja Evropskega parlamenta glede postopka soodločanja na večino področij zakonodaje, ki jih je nadaljnje razširila še Pogodba iz Nice. S to pogodbo je Evropski parlament, skupaj s Svetom Evropske unije, postal enakopravni zakonodajalec, v pristojnosti pa je bilo dodano tudi imenovanje predsednika Evropske komisije (Bux 2015, 3).

Edina izmed institucij, ki ni bila ustanovljena s Pariško pogodbo (1952), je Evropski svet, ki je bil pred Lizbonsko pogodbo zgolj neformalno telo, ki so mu predsedovali predsedniki držav ali držav članic po načelu šestmesečne rotacije (Evropski svet 2015a). Tudi z Rimsko pogodbo (1958) Evropski svet ni dobil nobene institucionalne vloge, čeprav so se šefi držav redno srečevali od začetka šestdesetih let (Craig 2011, 50).⁶³ Kot politično telo je bil ustanovljen šele leta 1974,⁶⁴ s prvim zasedanjem marca 1975 (Evropski svet 2015b).⁶⁵ Ustanovitev Evropskega sveta je bila formalizirana v EEA, kjer je bila določena zgolj njegova

⁶¹ Luksemburška pogodba – *Luxemburg Treaty*, podpisana 22. aprila 1970 v Luksemburgu, v veljavi od 1. januarja 1971.

⁶² Druga Proračunska pogodba – *Treaty of Brussels*, podpisana 22. julija 1975 v Bruslju, v veljavi od 1. junija 1977.

⁶³ Prvo takšno srečanje se je zgodilo na evropskem vrhu v Parizu leta 1961, srečanja pa so postajala pogostejša po letu 1969 (Novak 2015b, 1).

⁶⁴ Na pariškem evropskem vrhu leta 1974 so se odločili za delno institucionalizacijo Evropskega sveta predvsem zaradi zagotovitve napredka in usklajenosti celotnega dela ES (Craig 2011, 50).

⁶⁵ Evropski svet je predstavljal »/.../ neformalni forum za dialog med voditelji držav ali vlad« (Evropski svet 2015b).

sestava in sestajanje dvakrat letno, brez pristojnosti odločanja in pooblastil (Eur-Lex 2010c; Novak 2015b, 1).⁶⁶ Po uradnem prepoznanju Evropskega sveta z EEA, je le-ta igral osrednjo vlogo pri določanju usmeritve politike EU in določitvi parametrov, znotraj katerih so delovale druge institucije, kljub temu, da so bile odločitve, ki jih je Evropski svet sprejel, pravno neobvezujoče za ostale institucije (Craig 2011, 55).

Šele Maastrichtska pogodba je uredila formalni status Evropskega sveta, ki je predstavljal forum na najvišji ravni za reševanje napetosti med državami članicami (Craig 2011, 55). S tem je bilo zagotavljanje političnih usmeritev za razvoj EU tudi formalno določeno (Maastrichtska pogodba, člen D; Evropski svet 2012, 10; Evropski svet 2015b). Evropskemu svetu je bila dodeljena osrednja vloga na novih področjih politik EU, in sicer na področju gospodarskega upravljanja v okviru EMU ter skupne zunanje in varnostne politike (Puetter 2015, 6). Amsterdamska pogodba je ohranila vse pristojnosti Evropskega sveta, ki so mu bile dodeljene z Maastrichtsko pogodbo, Evropskemu svetu pa je bila dodeljena tudi vloga definiranja skupnih načel in usmeritev za skupno zunanjo in varnostno politiko (Puetter 2014, 81).

Tretja izmed institucij, ki je bila ustanovljena s Pariško pogodbo, je bil Svet ministrov, ki ga je sestavljalo šest predstavnikov nacionalnih vlad, z glavno nalogo nadzora Visoke oblasti in njenih aktivnosti (Svet Evropske unije 2013, 6). S Pogodbo o združitvi (1. člen)⁶⁷ ustanovil Svet Evropske skupnosti, ki je združil Svet ministrov ESPJ, EGS in EURATOM. Pogodba je določala predsedovanje po principu rotacije za obdobje šestih mesecev (2. člen) ter glasovanje s kvalificirano večino (6. člen). Šele v Maastrichtski pogodbi je Svet Evropske unije dobil svoje trenutno ime, s t. i. stebrno strukturo pa je medvladna narava institucije Svetu Evropske unije zagotovila avtoriteto nad ostalimi institucijami, katerih pristojnosti so bile omejene (Svet Evropske unije 2013, 14).

Z Amsterdamsko pogodbo je bil določen splošni zakonodajni postopek za vse primere, kjer je Svet Evropske unije odločal s kvalificirano večino (Svet Evropske unije 2014, 16), prav tako pa je na petnajst pravnih področjih Svet Evropske unije postal enakovredni zakonodajalec, skupaj z Evropskim parlamentom (Novak 2015č). Pogodba iz Nice je povečala pristojnosti

⁶⁶ Stalna srečanja Evropskega sveta so povečala tudi mednarodno prepoznavnost EU (Egenhofer in drugi 2011, 8).

⁶⁷ Pogodba o združitvi – *Treaty establishing a Single Council and a Single Commission of the European Communities*, podpisana 8. aprila 1965 v Bruslju, v veljavi od 1. julija 1967.

glede soodločanja Sveta Evropske unije in Evropskega parlamenta ter razširila glasovanje s kvalificirano večino na še več področij, kar je povzročilo tudi spremembe glede ponderiranja glasov, ki so bile potrebne zaradi širitve EU (Conway 2015, 100).

Predhodnica Evropske komisije, Visoka oblast, ki jo je sestavljalo devet neodvisnih članov, je bila neodvisen kolektivni izvršilni organ z nalogo doseganja ciljev, določenih v Pariški pogodbi (1952), ter delovanjem v splošnem interesu skupnosti (Eur-Lex 2010b).⁶⁸ Nadzirala je modernizacijo in izboljšanje proizvodnje, uvoz izdelkov pod enakimi pogoji, razvoj skupne izvozne politike ter izboljšanje delovnih pogojev v industriji premoga in jekla. Visoka oblast je podajala odločitve, pripravljala priporočila in mnenja, pomagal pa ji je posvetovalni odbor, sestavljen iz predstavnikov proizvajalcev, delavcev, potrošnikov in trgovcev (Eur-Lex 2010b). Z Rimsko pogodbo (1958) je bila Evropska komisija postavljena v ospredje na področju razvoja politike Evropske skupnosti, saj je imela pravico do zakonodajne pobude, oblikovala je splošni zakonodajni program ter pravico spreminjanja ukrepov, preden je o njih odločal Svet Evropske unije. Njeni ukrepi so se lahko spremenili samo s soglasjem Sveta Evropske unije (Craig 2011, 43). S Pogodbo o združitvi iz leta 1965 (9. člen), je Evropska komisija nadomestila Visoko oblast ESPJ in Komisiji EGS in EURATOM. V 10. členu je bilo določeno, da bo takratno Evropsko komisijo sestavljalo devet članov, največ dva iz iste države članice.

Z EEA (9. člen) se je število članov povečalo na sedemnajst, največ dva iz iste države članice za obdobje štirih let, morali pa so delovati neodvisno od vlad svojih držav. V 10. členu je določeno, da se pristojnosti za izvajanje predpisov Sveta Evropske unije prenesejo na Evropsko komisijo, s čimer se je okrepila zakonodajna in izvršilna pristojnost le-te, kar je bilo potrebno za doseganje cilja po skupnem trgu (Fortič 2009, 34). Maastrichtska pogodba je mandat evropskih komisarjev podaljšala na obdobje petih let (17. člen), potrditev predsednika komisije je bila v rokah Evropskega parlamenta, podpredsednika pa so člani imenovali sami (Eur-Lex 2010a). V 17. členu je bilo tudi določeno, da Evropska komisija spodbuja splošni interes EU in v skladu s tem, sprejema ustrezne pobude. Evropska komisija je imela izvršilno in upravno funkcijo, z izjemo SZVP, zagotavljala pa je tudi zastopanje EU navzven (prav tam). Z Amsterdamsko pogodbo (41. člen) je predsednik Evropske komisije pridobil večjo legitimnost, saj je moral Evropski parlament potrditi že kandidata za predsednika.

⁶⁸ Visoko oblast je sestavljajo devet članov, od tega ne več kot dva iste nacionalnosti, z mandatom šestih let (Eur-Lex 2010b).

Problematično področje spreminjanja Evropske komisije je predstavljalo predvsem število njenih članov, ki je do leta 2005 temeljilo na pravilu, največ dva predstavnika iz vsake države članice (Fortič 2009, 45). Po letu 2005 je Evropsko komisijo sestavljala en komisar iz vsake države članice. Po vstopu 27. članice je bilo predvideno število komisarjev manjše od števila držav članic, zastopanost le-teh pa je bila zaupana Svetu Evropske unije po pravilih za enakopravno rotacijo (prav tam).

Od Rimske pogodbe (1958) do sprejetja Lizbonske pogodbe (2009) je bilo narejenih razmeroma malo reform glede institucionalne strukture EU, saj se je t. i. institucionalni trikotnik Evropski parlament, Svet Evropske unije in Evropska komisija, ohranjal več desetletij (Christiansen, 2011, 226). S Pogodbo o združitvi so se, kot že omenjeno združile prvotno ločene institucije, ki so do leta 1965 delovale vzporedno, prišlo je do neposrednih volitev v Evropski parlament, Evropski svet pa je bil ustanovljen kot stalni forum za srečanja voditeljev držav in vlad držav članic (prav tam). Z uveljavitvijo večinskega glasovanja v Svetu Evropske unije in s tem posredno ohranitvijo posebnih pravic držav članic je bila zmanjšana zakonodajna funkcija treh institucij (Zhibing 2008, 2). Do leta 1975 je bila institucionalna narava Evropske skupnosti bipolarna, z razporeditvijo večine pristojnosti med Svetom Evropske unije in Evropsko komisijo, kar se je spremenilo z dodelitvijo proračunske pristojnosti Evropskemu parlamentu in povzročilo spremembo v institucionalni strukturi (Monar 2010, 62). Vzpostavil se je t. i. institucionalni trikotnik, s čimer se je pričelo postopno večanje zakonodajne pristojnosti Evropskega parlamenta (Monar 2010, 62) in s tem tudi posledično večanje njegove simbolne moči in prestiža.

3.3 LIZBONSKA POGODBA IN VZPOSTAVITEV NOVEGA RAVNOTEŽJA MED INSTITUCIJAMI

V skladu z Lizbonsko pogodbo (13. člen, 1. odstavek), so Evropski parlament, Evropski Svet, Svet Evropske unije, Evropska komisija, Sodišče Evropske unije, Evropska centralna banka in Računsko sodišče institucije EU,⁶⁹ ki delujejo na podlagi pristojnosti, ki so jim dodeljene s pogodbo. Od začetka 90. letih 20. stoletja je število novih držav članic EU naraščalo in tako

⁶⁹ V nadaljevanju bomo podrobno analizirali zgolj delovanje Evropskega parlamenta, Evropskega Sveta, Sveta EU in Evropske komisije.

se je pojavila potreba po izboljšanju učinkovitosti institucij EU in njihovi demokratičnosti (Chopin in drugi 2007; Mayoral 2011; Eur-Lex 2015).

Načelo ravnotežja med institucijami (*institutional balance*)⁷⁰ znotraj EU pomeni, da mora vsaka izmed institucij ravnati v skladu s pooblastili, ki so določene v pogodbah (Eur-Lex 2016). To pomeni, da nobena izmed 'glavnih' institucij nima večje teže in vpliva na politike EU, kot ostale (Christiansen 2011, 226).). Jacqué (2004, 348) ugotavlja, da je načelo institucionalnega ravnotežja predvsem nadomestek sodišča za načelo delitve oblasti, Barnett (2011, 210) po drugi strani meni, da se dogovori med institucijami EU urejajo na podlagi institucionalnega ravnotežja in ne načela delitve oblasti. Prechal (1998, 280) trdi, da načelo institucionalnega ravnotežja preprečuje koncentracijo moči na evropski ravni in zato načelo institucionalnega ravnotežja lahko šteje kot enakovredno načelu delitve oblasti. Kljub različnim pojmovanjem institucionalnega ravnotežja različnih avtorjev je v Lizbonski pogodbi jasno določeno, kaj to konkretno pomeni znotraj EU. Lizbonska pogodba v 2. odstavku 13. člena določa, da »/v/saka institucija deluje v mejah pristojnosti, ki so ji dodeljene s pogodbama, in v skladu s postopki, pogoji in cilji, ki jih določata pogodbi. Institucije med seboj lojalno sodelujejo.«

Najpomembnejše reforme institucionalne strukture EU, v smeri večje demokratizacije so se zgodile s sprejetjem Lizbonske pogodbe, kljub temu, da je leta 1965 prišlo do združitve ločenih institucij (Christiansen 2011, 227). Leta 1975 se je ustanovil Evropskega sveta in leta 1979 so bili poslanci, ki so bile prej tja napoteni, prvič izvoljeni v Evropski parlament (Christiansen 2011, 226).

Med glavne reforme, ki jih je prinesla Lizbonska pogodba, spada povečanje moči Evropskega parlamenta na področju zakonodaje, proračuna ter političnega nadzora (Chopin in drugi 2007, 11; Lizbonska pogodba, 14. člen; Christiansen 2011, 228; Evropski parlament 2015č; Hardacre in Mulder 2015, 85). Postopek zakonodajnega soodločanja se je razširil na skoraj petdeset novih področij,⁷¹ kar daje Evropskemu parlamentu enako zakonodajno moč, kot jo ima Svet Evropske unije (Chopin in drugi 2007; Evropski parlament 2015č). Na

⁷⁰ Sodišče Evropske unije se je na institucionalno ravnotežje kot pravno načelo prvič sklicevalo v primeru Meroni leta 1958. To pomeni, da je posamezna institucija upravičena do določene moči/pristojnosti, dokler ne presega svojih pristojnosti v škodo drugih institucij (Smulders in Eisele 2012, 4).

⁷¹ Vključno s kmetijstvom, priseljevanjem, pravosodjem, oskrbo z energijo in skladi EU (Chopin in drugi 2007, 1; Evropski parlament 2015č).

proračunskem področju je bila Evropskemu parlamentu dodeljena enaka pravica odločanja glede sprejemanja letnega proračuna EU, kot jo ima Svet Evropske unije. Na političnem področju pa je Evropski parlament pridobil pristojnost, da glede na predlog Evropskega sveta, izvoli predsednika Evropske komisije, pri čemer mora upoštevati rezultate evropskih volitev. S tem je bila volivcem zaupana moč, da vplivajo na politično usmerjenost predsednika Evropske komisije (Chopin in drugi 2007; Mayoral 2011, 1; Evropski parlament 2015č; Lizbonska pogodba, 14. člen). Evropski poslanci imajo tudi pravico, da zavrnejo mednarodne sporazume, prav tako pa je Evropski parlament pristojen tudi za odgovorno ravnanje institucij EU (Chopin in drugi 2007, 11; Christiansen 2011, 228; Evropski parlament 2015č).

Ena izmed glavnih sprememb, s sprejetjem Lizbonske pogodbe, je bila tudi formalizacija Evropskega sveta, kot institucije EU (Lizbonska pogodba, 15. člen). Čeprav Evropski svet nima zakonodajnih pristojnosti (Egenhofer in drugi 2011, 21; Rasmussen 2014, 784; Novak 2015a, 3), ima pomembno vlogo pri opredeljevanju splošnih političnih usmeritev in prednostnih ciljev za ostale tri institucije EU, Evropski parlament, Svet Evropske unije in Evropsko komisijo. Poleg tega so naloge Evropskega sveta, ki predstavlja najvišje politično telo v EU tudi, da predlaga kandidate za predsednika Evropske komisije in imenuje visokega predstavnika EU za zunanje zadeve in varnostno politiko (Chopin in drugi 2007, 6; Eur-Lex 2009; Christiansen 2011, 228–229; Rasmussen 2014, 784–785; Novak 2015a, 3; Kajnič Lange 2015, 51). Predsednik se izvoli za mandat dveh let in pol s kvalificirano večino, kar pomeni bolj stabilno predsedstvo kot pred Lizbonsko pogodbo, ko je veljal sistem šestmesečnega predsedovanja po načelu rotacije (Chopin in drugi 2007, 6; Novak 2015a, 3). »V zadevah, ki se nanašajo na skupno zunanjo in varnostno politiko, predsednik Evropskega sveta na svoji ravni in v tej vlogi predstavlja Unijo navzven /.../« (Lizbonska pogodba, 15. člen, 5. odstavek), vendar ne posega v pristojnosti visokega predstavnika ki predstavlja novo ustvarjeno funkcijo znotraj Evropske komisije (Eur-Lex 2014).

Svet Evropske unije, katerega glavna funkcija je sprejemanje zakonodaje ter usklajevanje politik EU, po sprejetju Lizbonske pogodbe (16. člen) zaseda in glasuje javno, odločitve pa sprejema s kvalificirano večino (Chopin in drugi 2007, 7), kar pomeni, da mora določen predlog podpreti ».../ 55 % držav, ki predstavljajo vsaj 65 % celotnega prebivalstva EU« (Kajnič Lange 2015, 55). V Svetu Evropske unije se, glede na področje obravnavane

politike,⁷² sestanejo ministri držav članic, pristojni za obravnavano področje, kjer seje vodi ustrezní minister države, ki v tistem trenutku predseduje Svetu Evropske unije, razen ko zaseda Svet za zunanje zadeve, ki mu predseduje visoki predstavnik (Chopin in drugi 2007, 7; Rasmussen 2014, 785; Svet Evropske unije 2014; Novak 2015a, 3; Evropska unija 2016a).

Kljub vsem večjim reformam, s sprejetjem Lizbonske pogodbe pristojnosti Evropske komisije glede pravice do zakonodajne pobude, izvršilne in nadzorne funkcije ter funkcije zastopanja, ostajajo enake tudi po Lizbonski pogodbi (Chopin in drugi 2007, 6; Eur-Lex 2014; Christiansen 2011, 227).⁷³ Spremembe se nanašajo predvsem na njeno sestavo, ki je sicer od leta 2009 do leta 2014 ostala nespremenjena (po en komisar iz vsake države članice), od leta 2014 dalje pa se je število komisarjev zmanjšalo na osemnajst, kar predstavlja dve tretjini držav članic, komisarji pa so izbrani po načelu enakopravne rotacije med državami članicami (Chopin in drugi 2007, 6; Lizbonska pogodba, 17. člen). Znotraj Evropske komisije se je, kot že omenjeno, ustvarila tudi funkcija visokega predstavnika EU za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki ga v soglasju z Evropsko komisijo s kvalificirano večino imenuje Evropski svet in hkrati tudi predseduje Svetu za zunanje zadeve ter je avtomatsko imenovan za podpredsednika Evropske komisije. Pri njegovem delovanju mu pomaga Evropske službe za zunanje delovanje (*European External Action Service – EEAS*)⁷⁴ (Eur-Lex 2014; Christiansen 2011, 229; Lizbonska pogodba, 18. člen).

⁷² Svet Evropske unije zaseda v 10 različnih sestavih, glede na področje politike, ki so ekonomske in finančne zadeve, izobraževanje, mladina, kultura in šport, kmetijstvo in ribištvo, konkurenčnost, okolje, pravosodje in notranje zadeve, promet, telekomunikacije in energija, splošne zadeve, zaposlovanje, socialna politika, zdravje in varstvo potrošnikov ter zunanje zadeve (Svet Evropske unije 2014).

⁷³ Evropska komisija ima izvršilno vlogo in je varuh pogodb, predlaga zakonodajo, razen če Lizbonska pogodba ne določa drugače, prav tako pa upravlja s proračunom EU ter in jo predstavlja v mednarodnih odnosih (Hardacre in Akse 2015, 12).

⁷⁴ EEAS »/.../ svoje delo opravlja v sodelovanju z diplomatskimi službami držav članic in jo sestavljajo uradniki iz ustreznih oddelkov generalnega sekretariata sveta in komisije ter napoteno osebje iz nacionalnih diplomatskih služb držav članic« (EEAS 2016).

Tabela 3.1: Primerjava pristojnosti institucij Evropske unije in Republike Slovenije⁷⁵

EU	PRISTOJNOSTI	REPUBLIKA SLOVENIJA (RS)
Evropski parlament Svet Evropske unije	ZAKONODAJNA	Državni zbor
Evropska komisija	PREDLAGANJE NOVE ZAKONODAJE	Vlada RS Državni svet
Evropska komisija	IZVRŠILNA	Vlada RS
Evropski parlament Evropska komisija	NADZORNA	Državni zbor
Evropski parlament Svet Evropske unije	PRORAČUNSKA	Državni zbor
Evropska komisija Evropski svet	MEDNARODNO ZASTOPSTVO	Predsednik RS
Evropski svet	DOLOČANJE POLITIČNIH USMERITEV	Vlada RS

Vir: povzeto po Evropska unija (2016a, 2016b, 2016cm 2016č), Ustava Republike Slovenije (80.–119. člen).

V Tabeli 3.1 smo primerjali pristojnosti institucij EU ter Republike Slovenije. Ugotavljamo, da bi, vsaj glede na pristojnosti, Evropski svet in Svet Evropske unije, ki si delita zakonodajne pristojnosti, lahko primerjali z Državnim zborom RS. Evropska komisija je s svojimi pristojnostmi primerljiva z Vlado RS. Evropski svet pa lahko, zaradi določanja političnih usmeritev EU primerjamo z Vlado RS ter s predsednikom RS, zaradi pristojnosti mednarodnega zastopstva. Opazimo lahko, da so pristojnosti v EU deljene med institucijami, prav zaradi zagotavljanja najvišje stopnje demokratičnosti EU.

Večina reform, ki jih je prinesla Lizbonska pogodba, predstavlja kodifikacijo obstoječih praks in hkrati tudi večjo institucionalizacijo EU (Christiansen 2011, 229), hkrati pa je zelo pomembno, da na primer Evropski parlament postaja vedno bolj pomemben akter v zunanjih odnosih EU po letu 2009 (Christiansen 2011, 238). Cilj Lizbonske pogodbe je bil povečati učinkovitost diplomacije EU in narediti EU kot diplomatskega akterja, bolj podobnega državi, kar bi ji omogočalo bolj učinkovito braniti lastne interese v mednarodni skupnosti

⁷⁵ Podrobno razdelane pristojnosti posameznih institucij EU in RS so priložene magistrskemu delu.

(Rasmussen 2014, 796). A glavna ovira skladnega in enotnega diplomatskega predstavništva EU z Lizbonsko pogodbo ni bila odstranjena, saj *sui generis* narava EU nekje med federacijo in mednarodno organizacijo še zmeraj ostaja, kot tudi diplomatska mreža vseh 28 suverenih držav članic. Spremenil pa se je mehanizem usklajevanja znotraj EU in s tem predvsem bolj jasno mednarodno zastopanje (prav tam).

4 PREDNOSTNI VRSTNI RED EVROPSKE UNIJE KOT SIMBOLIČNI ODRAZ ORGANOV EVROPSKE UNIJE

Prednostni vrstni red je pravica diplomatskega predstavnika ali drugega državnika, da je na uradnih in protokolarnih slovesnostih postavljen pred posameznika (Berridge in James 2003, 210; Benedetti 2008). Neupoštevanje prednostnega vrstnega reda simbolno izraža nespoštovanje do posameznika in države ali organizacije, ki jo zastopa (Benedetti 2008). Dejstvo namreč je, da »m/esto posameznika v prednostnem vrstnem redu diplomatskega protokola ni nujno odraz njegove pomembnosti oz. pomembnosti njegove funkcije, temveč je njegovo mesto pravzaprav odraz protokolarne in ceremonialne zgodovinske pomembnosti« (Žnidaršič 2013, 61). Vendar prednostni vrstni red ne predstavlja zgolj seznama posameznikov, institucij ali držav, ki so urejeni po določenem vrstnem redu, temveč izraža tudi prestiž in simbolno moč določenega akterja v mednarodni skupnosti.

Ker želimo ugotoviti, ali se EU kot akter v mednarodnih odnosih bolj približuje vestfalski ali postvestfalski mednarodni skupnosti, je analiza prednostnega vrstnega reda države kot tipičnega akterja vestfalske mednarodne skupnosti ter prednostnega vrstnega reda mednarodne organizacije kot tipičnega akterja postvestfalske mednarodne skupnosti nujna. Primerjalna analiza Švice, Francije in Slovenije nam bo omogočila jasno primerjavo značilnosti prednostnega vrstnega reda EU in države. Za primerjavo EU z mednarodno organizacijo pa bomo analizirali primer Organizacije združenih narodov (OZN).

Švica, kot konfederacija, kjer so njeni državljani najvišja politična avtoriteta, politika pa se odvija na treh nivojih in sicer na nivoju konfederacije, kantonov in občin oz. komune (Swiss Government 2015a),⁷⁶ ima sledeč prednostni vrstni red: (1) predsednik konfederacije;⁷⁷ (2) podpredsednik zveznega sveta;⁷⁸ (3) zvezni svetnik; (4) predsednik državnega sveta;⁷⁹ (5) predsednik sveta dežel; (6) zvezni kancler itd. (Federal Department of Foreign Affairs 2002a).

⁷⁶ Natančneje gre za skupščinski sistem, saj delitev oblasti, kot je običajna v parlamentarnih in predsedniških sistemih, ne obstaja (Swiss Government 2015a).

⁷⁷ Pomembno je izpostaviti dejstvo, da Švica nima izvoljenega šefa države, saj je predsednik konfederacije, »*primus inter pares* – prvi med enakimi«, izvoljen med člani vlade, ki jih izvolijo člani zvezne skupščine, in sicer za obdobje enega leta brez možnosti ponovne izvolitve (Kristan 2007; Swiss Government 2015b). Pozicija ni v rokah enega posameznika, temveč celotnega zveznega sveta, ki skupaj sprejema tuje državne voditelje na državnih obiskih (prav tam).

⁷⁸ Zvezna skupščina izvoli podpredsednika zveznega sveta, ki nadomešča predsednika konfederacije v primeru njegove odsotnosti (Swiss Government 2015c).

⁷⁹ Švicarski dvodomni parlament, ki je najvišji zakonodajni organ, je sestavljen iz doma predstavnikov in se imenuje državni svet ter predstavnikov kantonov, ki se imenuje svet dežel (Swiss Parliament 2016).

V Franciji, ki jo umeščamo v predsedniški sistem (Petrič 2010, 288),⁸⁰ je prednostni vrstni red urejen na podlagi 1. člena uredbe⁸¹ iz leta 1989 in sicer: (1) predsednik republike;⁸² (2) predsednik vlade; (3); predsednik senata;⁸³ (4) predsednik parlamenta,⁸⁴ itd. Kot predstavnico s parlamentarnim političnim sistemom, pa obravnavamo Slovenijo (Vlada RS 2016), kjer je urejenost prednostnega vrstnega reda naslednja: (1) predsednik Republike Slovenije; (2) predsednik državnega zbora; (3) predsednik vlade; (4) predsednik državnega sveta; (5) predsednik ustavnega sodišča itd. (Benedetti 2008). Kljub trem različnim političnim sistemom, pa se poverilno pismo tujih veleposlanikov,⁸⁵ ki so akreditirani v državo sprejemnico, preda najvišje rangiranemu po prednostnem vrstnem redu, v Franciji in Sloveniji predsedniku republike, v Švici pa predsedniku konfederacije (Federal Department of Foreign Affairs 2002b; Benedetti 2008; France Diplomatie 2012; UPRS 2016).

Kot predstavnico postvestfalske mednarodne skupnosti pa analiziramo Organizacijo združenih narodov (OZN), s katero je večina mednarodnih organizacij tako ali drugače povezanih (Barkin 2006, 53), zaradi česar predstavlja izhodišče za analizo prednostnega vrstnega reda akterja v sodobni (postvestfalski) mednarodni skupnosti. Prednostni vrstni red OZN temelji na 7. členu Ustanovne listine OZN⁸⁶ in je urejen sledeče: (1) Generalna skupščina; (2) Varnostni svet; (3) Ekonomski in socialni svet; (4) Skrbniški svet; (5) Meddržavno sodišče in (6) Sekretariat.⁸⁷ In prav ta vrstni red služi tudi kot prednostni vrstni red predsednikov teh organov, kar pomeni, da so predsedniki in generalni sekretar razporejeni po enakem vrstnem redu kot organi znotraj OZN. Pri imenovanju novega stalnega

⁸⁰ Petrič (2010, 288) umešča Francijo v predsedniški sistem, ker ima »predsednik v zadevah zunanje politike odločilno vlogo«.

⁸¹ Uredba št. 89-655 z dne 13. septembra 1989 o javnih slovesnostih, prednostnem vrstnem redu, civilnih in vojaških časteh – *Décret n°89-655 du 13 septembre 1989 relatif aux cérémonies publiques, préséances, honneurs civils et militaires*.

⁸² Predsednik republike predstavlja najvišjo izvršilno oblast v Franciji in na predlog vlade imenuje predsednika in poslance. Prav tako je vodja obrambnih sil in lahko razpusti parlament (General Council 2016a).

⁸³ Francoski senat je zakonodajni organ (General Council 2016b).

⁸⁴ Člani parlamenta imajo skupaj s senatorji zakonodajne pristojnosti (General Council 2016c).

⁸⁵ Za imenovanje novega veleposlanika v državi sprejemnici je najprej potrebna privolitev – *agrema* države sprejemnice za izbranega kandidata, za katero se zaprosi na ministrstvu za zunanje zadeve v državi sprejemnici. Ko šef države sprejemnice poda *agrema* za izbranega kandidata za veleposlanika iz države pošiljateljice, šef države pošiljateljice izda poverilno pismo. Veleposlanik kopijo poverilnega pisma preda ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice, original pa preda šefu države sprejemnice in s tem prevzame svoje naloge (DKDO, 16. člen; Bohte in Sancin 2006; Benedetti 2008; Udovič 2013).

⁸⁶ Ustanovna listina OZN – *Charter of the United Nations*, podpisana 26. junija 1945 v San Franciscu, v veljavi od 24. oktobra 1945.

⁸⁷ Generalna skupščina »je glavni posvetovalni organ /OZN/, ki vključuje vse države članice« (UNAS 2015). Varnostni svet »se lahko skliče, kadarkoli je ogrožen mir«, in je bil ustanovljen za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Ekonomski in socialni svet koordinira socioekonomske zadeve znotraj OZN, Skrbniški svet pa nadzoruje upravo ozemelj, ki so pod mednarodnim skrbniškim sistemom (prav tam). Glavni sodni organ je Meddržavno sodišče, Sekretariat pa skrbi za nemoteno izvajanje administrativnih del OZN (prav tam).

predstavnik pri OZN, na podlagi Resolucije 257 (III),⁸⁸ ni potrebna privolitev generalnega sekretarja, novi stalni predstavnik mora zgolj predložiti svoj življenjepis in kopijo poverilnega pisma vodji protokola, ki lahko tako karseda hitro ugotovi, ali novoimenovani stalni predstavnik ustreza sprejetim standardom (Generalna skupščina 1948).⁸⁹ Na dogovorjen dan novoimenovani stalni predstavnik preda poverilno pismo generalnemu sekretarju OZN (Generalna skupščina 1948; OZN 2016).

4.1 PREDNOSTNI VRSTNI RED EVROPSKE UNIJE

Prednostni vrstni red znotraj EU temelji na 13. členu Lizbonske pogodbe in medinstitucionalnem dogovoru⁹⁰ šefov protokolov vseh institucij:

1. Evropski parlament;
2. Evropski svet;
3. Svet Evropske unije;
4. Evropska komisija;
5. Sodišče Evropske unije;
6. Evropska centralna banka;
7. Evropsko računsko sodišče.

Tudi pristojnosti vseh institucij so v Lizbonski pogodbi opredeljene po tem vrstnem redu (14.–19. člen). Prednostni vrstni red predsednikov posameznih institucij pa se nekoliko razlikuje od prednostnega vrstnega reda institucij in je urejen tako:

1. predsednik Evropskega parlamenta;
2. predsednik Evropskega sveta;
3. člani Evropskega sveta, vključno s predsednikom Evropske komisije;
 - a. predsednik države ali vlade predsedujoče države članice
 - b. šefi držav glede na vrstni red predsedovanja
 - c. predsedniki vlad glede na vrstni red predsedovanja in predsednik Evropske komisije
4. predsednik Sveta Evropske unije;

⁸⁸Generalna skupščina je Resolucijo 257 III, sprejela 3. decembra 1948 v New Yorku.

⁸⁹Generalni sekretar OZN, »diplomat, zagovornik, javni uslužbenec in direktor, je simbol idealov OZN in predstavnik interesov ljudstev sveta, predvsem najbolj revnih in ranljivih med njimi« (United Nations 2016). Sklepamo lahko, da mu je zaradi tega podeljena tudi naloga prevzemanja poverilnic tujih veleposlanikov, akreditiranih pri OZN.

⁹⁰Prednostni vrstni red EU (Priloga A).

5. predsednik Sodišča Evropske unije;
6. predsednik Evropske centralne banke;
7. predsednik Evropskega računskega sodišča;
8. visoki predstavnik za EU za zunanje zadeve in varnostno politiko;
9. ministrski člani Sveta Evropske unije;
10. podpredsednika Evropskega parlamenta in Evropske komisije;
11. predsednik Ekonomskega in socialnega odbora;
12. predsednik Odbora regij;
13. predsednik Evropske investicijske banke itd.

Skozi zgodovinski razvoj institucij evropskih skupnosti in EU, se niso spreminjale zgolj pristojnosti posameznih institucij, temveč tudi sam prednostni vrstni red. In prav zaradi potrebe po ureditvi medinstitucionalnih odnosov, je bila prednost institucij tudi jasno določena v pogodbah. Zanimivo je, da je Pariška pogodba (1952) na prvo mesto postavila visoko oblast (zdajšnja Evropska komisija), ki sta ji sledila skupščina (Evropski parlament) in svet ministrov (Svet Evropske unije). Rimski pogodbi (1958) sta po prednostnem vrstnem redu na prvo mesto umestili skupščino, ki sta ji sledila svet ministrov in komisija (Wood in Serres 1970, 330). Simbolno gledano lahko opazimo jasno razliko, katera institucija je imela večjo simbolno moč v določeni evropski skupnosti, saj ESPJ na vrh postavlja predhodnico izvršilne oblasti, EGS, in EURATOM, predhodnico zakonodajne oblasti.

Zaradi potrebe po demokratizaciji EU je leta 1965 s Pogodbo o združitvi prišlo tudi do prve spremembe prednostnega vrstnega reda, tako je obveljala bolj demokratično naravnana prednostna lista: (1) Evropski parlament; (2) Svet Evropske unije; (3) Evropska komisija; (4) Sodišče Evropske unije in (5) Evropska investicijska banka (Wood in Serres 1970, 331). Vse do sprejetja Lizbonske pogodbe je torej veljal prednostni vrstni red, ki se je uveljavil leta 1965, kjer je Evropska komisija kot tretja po prednostnem vrstnem redu EU zastopala navzven. S tem je EU nakazovala na zelo majhno posedovanje simbolne pomoči v primerjavi z drugimi akterji v mednarodnih odnosih, vsaj v okviru dojetanja mednarodne skupnosti, ki deluje po ustaljenih pravilih bilateralnih in multilateralnih odnosov.

Tabela 4.1: Prednostni vrstni red Evropske unije, analiziranih držav in Organizacije združenih narodov

PREDNOSTNI VRSTNI RED					
	EU	FRANCIJA	SLOVENIJA	ŠVICA	OZN
1	predsednik Evropskega parlamenta	predsednik republike	predsednik republike	predsednik konfederacije	predsednik Generalne skupščine
2	predsednik Evropskega sveta	predsednik Vlade	predsednik Državnega zbora	podpredsednik Zveznega sveta	predsednik Varnostnega sveta
3	člani Evropskega sveta, vključno s predsednikom Evropske komisije ⁹¹	predsednik Senata	predsednik Vlade	zvezni svetnik	predsednik Ekonomskega in socialnega sveta
4	predsednik Sveta Evropske unije	predsednik Državnega zbora	predsednik Državnega sveta	predsednik Državnega sveta	predsednik Skrbniškega sveta
5	predsednik Sodišča Evropske unije	nekdanji predsedniki republike	predsednik Ustavnega sodišča	predsednik Sveta dežel	predsednik Meddržavnega sodišča
6	predsednik Evropske centralne banke	predsednik Ustavnega sveta	predsednik Vrhovnega sodišča	zvezni kancler	generalni sekretar

Vir: lastna shema na podlagi analiziranih prednostnih vrstnih redov obravnavanih subjektov.

Kot je razvidno iz Tabele 4.1, je na vrhu prednostnega vrstnega reda predsednik Evropskega parlamenta kot neposredni predstavnik narodov EU, sledijo mu predsednik Evropskega sveta kot predstavnik najvišjega političnega telesa v EU, predsednik Evropske komisije kot predstavnik izvršilne veje oblasti ter predsednik Sveta Evropske unije kot varuh nacionalnih interesov držav članic. Prednostni vrstni red institucij EU se razlikuje od prednostnega vrstnega reda osebja institucij EU, saj je pri slednjem predsednik Evropske komisije umeščen pred predsednika Sveta Evropske unije. Logično sklepanje za takšno razliko je predvsem v stalnosti obeh funkcij. V Svetu Evropske unije država članica prevzame predsedovanje po načelu šestmesečne rotacije, sejam pa predseduje ustrezni minister predsedujoče države članice, medtem ko je predsednik Evropske komisije izvoljen za obdobje petih letih.

⁹¹ Na prvem mestu je predsednik države ali vlade predsedujoče države članice, sledijo mu drugi voditelji držav po vrstnem redu predsedovanja, na tretjem mestu pa so predsedniki vlad po vrstnem redu predsedovanja, med katere se uvršča tudi predsednik Evropske komisije.

Prednostni vrstni red EU je nekaj posebnega, saj na drugo mesto postavlja predsednika Evropskega sveta, ki EU predstavlja navzven, Evropski svet pa opredeljuje splošne politične usmeritve in prednostne cilje za Evropski parlament, Svet Evropske unije in Evropsko komisijo. Na drugem mestu analiziranih držav je predsednik zakonodajnega organa, kar sta v primeru EU Evropski parlament in Svet Evropske unije, med njiju pa je postavljen Evropski svet kot institucija, ki jo predstavljajo šefi držav ali vlad držav članic. Gre torej za ohranjanje simbolne moči držav članic, pri oblikovanju politik EU in ohranjanju Schumanove ideje (v Toplak 2003, 117), da mora v Evropi

/.../ vladati načelo enakosti v pravicah in dolžnostih za vse sodelujoče države. Podrejanje demokratičnemu zakonu večine, prostovoljno sprejetem v okviru vnaprej določenih pogojev in okoliščin in omejenem na bistvena vprašanja v skupnem interesu, bo gotovo manj ponižujoče kakor podrejanje odločitvam najmočnejšega.

Prednostni vrstni red EU torej ni v celoti primerljiv z državo, vendar tudi nima značilnosti prednostnega vrstnega reda mednarodne organizacije, saj je na vrhu prednostnega vrstnega reda OZN predsednik Generalne skupščine, ki je glavni posvetovalni, politični in predstavniški organ OZN, sestavljen iz 193 držav članic (UNAS 2015). EU pa, kot že večkrat omenjeno, na čelo prednostnega vrstnega reda postavlja predsednika Evropskega parlamenta, ki je hkrati tudi vodja politične stranke, ki na evropskih neposrednih demokratičnih volitvah prejme največ glasov. Zgolj na podlagi primerjave prednostnih vrstnih redov treh analiziranih držav, OZN in EU lahko trdimo, da EU predstavlja skupek značilnosti bilateralnih in multilateralnih diplomatskih odnosov in predstavlja akterja z značilnostmi tako vestfalskega kot tudi postfestvalskega akterja v mednarodnih odnosov in potrjuje svojo *sui generis* naravo.

Predaja poverilnic v Evropski uniji: tretje države in države članice

Komu vodja misije tretje države preda poverilnico, je tesno povezano z dejstvom, katera institucija ima pristojnost zastopanja EU v zunanjepolitičnih odnosih. Tako predsednik Evropskega sveta »/v/ zadevah, ki se nanašajo na skupno zunanjo in varnostno politiko, /.../ na svoji ravni in v tej vlogi predstavlja Unijo navzven, ne da bi to posegalo v pooblastila visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko« (Lizbonska pogodba, 15. člen). Evropska komisija pa »/.../ razen pri skupni zunanji in varnostni politiki in v drugih primerih, predvidenih v Pogodbah, zagotavlja zastopanje Unije navzven« (Lizbonska pogodba, 17. člen). Po drugi strani Evropski parlament in s tem tudi predsednik po Lizbonski

pogodbi nima pristojnosti na tem področju.⁹² Kot je razvidno iz Lizbonske pogodbe, EU uporablja t. i. dve prednostni listi, eno za jasno določitev notranjepolitične simbolne prednosti in moči (13. člen) ter drugo za jasno določitev simbolne prednosti in moči v zunanjepolitičnih odnosih, kjer je predsednik Evropskega sveta na prvem mestu, sledi pa mu predsednik Evropskega parlamenta (15. in 17. člen).

Akreditiranje vodij diplomatskih misij tretjih držav pri EU je primerljivo tako z državo kot tudi z OZN, vendar je treba opozoriti na ključno razliko, in sicer slovesnost predaje poverilnic. Ministrstvo za zunanje zadeve tretje države (nečlanice), ki v EU napoti vodjo diplomatske misije, z verbalno noto, ki ji priloži tudi življenjepis kandidata, zaprosi Evropsko komisijo in protokolarno službo Evropskega sveta za agrema (Svet Evropske unije 2011, 84; Evropska komisija 2016). Dve identični originalni poverilnici,⁹³ podpisani s strani šefa tretje države, novoimenovani veleposlanik preda najprej predsedniku Evropskega sveta (Evropski svet 2016) in za tem še predsedniku Evropske komisije, na dveh ločenih slovesnostih (Svet Evropske unije 2011, 85). Na podlagi pravne ureditve je torej logično, da se poverilnica vodje misije tretje države preda najprej predsedniku Evropskega sveta in zatem še predsedniku Evropske komisije.

Poglobljena analiza akreditiranja vodij diplomatskih misij v treh analiziranih državah in OZN kaže na to, da je EU na podlagi obstoječih diplomatskih pravil in norm, razvila svoja, posebna pravila diplomatskega protokola, ki jih ne moremo primerjati zgolj z bilateralnimi ali multilateralnimi pravili diplomacije. *Sui generis* narava diplomatskega protokola EU pa še posebej izstopa pri imenovanju stalnih predstavnikov držav članic pri EU, saj ta postopek nikakor ni primerljiv s tistimi, ki se uporabljajo v državah oz. v OZN. V protokolarni službi Evropskega sveta za države članice, v zvezi z imenovanjem novega stalnega predstavnika pri EU, uporabljajo naslednjo razlago:

Za imenovanje stalnih predstavnikov pri EU ni predvidenega postopka in predaje poverilnih pisem. Stalna predstavništva protokolarne službe institucij o imenovanju stalnega predstavnika obvestijo z verbalno noto, ki ji priložijo življenjepis novega stalnega predstavnika. Če želi vodja stalnega predstavništva svojega naslednika najaviti s pismom, ga pošlje predsedniku Evropskega sveta, kopiji pa generalnemu sekretarju in

⁹² Na podlagi 62. člena Resolucije Evropskega parlamenta o vplivu Lizbonske pogodbe na razvoj institucionalnega ravnotežja v EU »predsednik Evropskega sveta predstavlja Unijo na ravni predsednikov držav ali vlad v zadevah, povezanih s skupno zunanjo in varnostno politiko«, medtem ko »predsednik Komisije zastopa Unijo na najvišji ravni v zvezi z vsemi vidiki zunanjepolitičnih odnosov Unije« z izjemo skupne zunanje in varnostne politike (Evropski parlament 2009).

⁹³ Gre za eno izmed ključnih razlik med državo ali mednarodno organizacijo in EU (op. J. A.).

protokolarni službi Evropskega sveta. Načeloma pa je predviden tudi vljudnostni obisk pri predsedniku Evropskega sveta ob prihodu in odhodu (Generalni sekretariat Sveta Evropske unije 2016).⁹⁴

V kolikor bi imela EU značilnosti mednarodne organizacije, bi države članice svoje stalne predstavnike tja napotile po enakem oz. podobnem postopku, vključno s slovesnostjo predaje poverilnic, kot je predpisan za države članice OZN. Prav tako pa je takšna diplomatska praksa neobičajna tudi za državne akterje v mednarodni skupnosti. To pomeni, da gre v primeru EU za čisto nova pravila diplomatskega protokola, ki predstavljajo stalno prakso držav članic in institucij EU, ki ni kodificirana v mednarodnem diplomatskem pravu. Diplomatski protokol EU izziva pravila bilateralne diplomacije in kaže na to, da je EU subjekt *sui generis*, ki razvija svoja pravila in načela znotraj že obstoječih pravil diplomatskega protokola, po katerih se ravnaajo države in mednarodne organizacije ter drugi akterji v postvestfalski mednarodni skupnosti. In prav posebnosti diplomatskega protokola EU ji dajejo prednost v mednarodnih odnosih v primerjavi z drugimi akterji, kar bo analizirano v nadaljevanju.

4.2 ANALIZA POZICIONIRANJA EVROPSKE UNIJE V MEDNARODNIH ODNOSIH

Diplomatski protokol potrjuje status *sui generis*, ki ga ima EU. Čeprav v določenih pogledih lastnosti diplomatskega protokola mejijo na značilnosti bilateralne diplomacije, ki je ena izmed glavnih značilnosti vestfalske mednarodne skupnosti, EU ne moremo postaviti v ta okvir. Znotraj EU gre namreč za samostojen svet zakonov, predpisov in sodelovanj, kjer so vestfalski zakoni mednarodnih odnosov razveljavljeni, s čimer je EU »izstopila iz Hobbesovega sveta anarhije v kantovski svet večnega miru« (Kagan 2002). Diplomacija, in s tem tudi diplomatski protokol, znotraj EU predstavlja nastajajoč skupek norm in pravil, ki urejajo interakcije držav v pravnem okolju (Bátora 2003, 12). S svojo *sui generis* naravo kot legitimen akter na diplomatskem področju namreč ustvarja popolnoma nove standarde diplomatskih odnosov med akterji v mednarodni skupnosti (Bátora 2003, 21).

⁹⁴ »Aucune procédure n'est prévue pour la nomination des représentants permanents et il n'y a pas de remise de lettres de créance. Les Représentations permanentes informent les services du protocole des institutions par note verbale en annexant le curriculum vitae du nouveau représentant permanent. Si le représentant permanent en charge souhaite envoyer une lettre pour annoncer son successeur, celle-ci est transmise au président du Conseil européen, avec copie pour le secrétaire général et une au Service Protocole. En principe, une visite de courtoisie au président du Conseil européen est prévue à l'arrivée et au départ du représentant permanent« (Generalni sekretariat Sveta Evropske unije 2016).

Različni avtorji EU opisujejo kot akterja, ki izziva osnovna načela, na katerih temelji vestfalska država (Cooper 2002; Fossum 2002; Keohane 2002; Kagan 2002), in s tem tudi diplomacijo, temelječo na vestfalskem sistemu, glede na to, da sta se tako vestfalska državna ureditev kot sodobna diplomacija razvijali ena ob drugi in predstavljata medsebojno konstitutivni instituciji (Bátora 2003, 1). »EU lahko štejemo kot povsem novega, postvestfalskega akterja v neovestfalnem svetu. Zajema postvestvalski red in predstavlja model ne le za regionalno povezovanje, temveč tudi za nastajajoče svetovne večnivojske akterje in s tem ponuja pravo alternativo vestfalskemu sistemu« (Wunderlich 2008, 32). Znotraj EU so se namreč ustvarile različne strukture, institucije in procesi oblikovanja politike, ki so edinstveni in hkrati zelo kompleksni (Wunderlich 2008, 27).

Trditev, da EU presega standardne okvire mednarodne organizacije, a je kljub vsemu brez značilnosti suverene države, je poenostavljena in kaže na to, da tako znanost mednarodnih odnosov kot tudi politična znanost še nista našli primernega splošnega imena za opis EU, ki bi ga lahko uporabljali tudi za druge podobne subjekte mednarodnih odnosov, ki bi se potencialno lahko razvili v prihodnje (Phelan 2012, 368). EU, ki deluje v postvestfalskem sistemu mednarodnih odnosov, predstavlja nov subjekt v tem sistemu, ki pa ga ne smemo enačiti z mednarodno organizacijo ali režimom.

Jasna pravila diplomatskega protokola, čeprav nekatera še niso kodificirana, so izhodišče za delovanje institucij EU v mednarodnih odnosih. Ti EU in njenim institucijam dajejo simbolno moč, ki jo udejanjajo prav skozi prednostni vrstni red. Tako ima znotraj EU največjo simbolno moč Evropski parlament, ki je zaradi skupnega povečevanja demokratičnosti institucij EU skozi zgodovinski razvoj postopoma pridobival prestiž, ki ga postavlja na piedestal institucionalnega prednostnega vrstnega reda EU. Vzporedno pa je v zunanjepolitičnih odnosih simbolno moč pridobil Evropski svet s svojim predsednikom na čelu kot prvi predstavnik EU v zunanjih odnosih. Kot primer naj omenimo podelitev Nobelove nagrade za mir, ki jo je leta 2012 prejela EU. Na podelitvi nagrad so EU predstavljali »predsednik Evropskega sveta, predsednik Evropske komisije in predsednik Evropskega parlamenta«, tradicionalni govor pa sta imela v imenu EU predsednik Evropskega sveta in predsednik Evropske komisije (Evropska unija 2012).⁹⁵

⁹⁵ Pomembna je tudi simbolika zapisa vrstnega reda predsednikov institucij, ki so se udeležili podelitve nagrade (op. J. A.).

Na podlagi Slike 2.1. trdimo, da področje diplomacija EU predstavlja interpretacijo družbene realnosti in vpliva na oblikovanje novih mednarodnopravnih norm. Diplomatski protokol EU, ki se je oblikoval na podlagi zgodovinskega razvoja in vedno večje potrebe po demokratizaciji EU in zunanjepolitični prepoznavnosti, predstavlja strukturo diplomacije EU, na katero vpliva jasno urejen prednostni red, ki povečuje simbolno moč in prestiž EU v mednarodnih odnosih. Dinamika diplomacije EU izhaja iz stališč in pozicij agentov, vključenih v diplomacijo EU, ki ustvarjajo sistem pravil, načel in stališč po katerih se agenti ravnavajo (*habitus*). Sistem pravil prednostnega reda EU torej vpliva na delovanje agentov vključenih v diplomatske odnose EU, ki so sistem sprejeli kot nekaj povsem naravnega.

EU jasno upošteva lastna protokolarna pravila in s tem veča svoj prestiž in posledično tudi simbolno moč, ki jo poseduje v primerjavi z drugimi akterji mednarodne skupnosti. Prav iz tega razloga je fizična moč EU nepotrebna, saj na podlagi točno določenih protokolarnih pravil in povsem jasnega prednostnega vrstnega reda, ki ga morda drugi akterji v mednarodni skupnosti ne želijo sprejeti, kot legitimnega, EU pridobiva na simbolni moči. Institucije EU odražajo prevladujoče ideje in najvišjo možno raven sporazuma med državami članicami o obsegu in naravi mednarodnih odnosov EU. S tem izražajo tudi simbolno moč držav, hkrati pa oblikujejo EU, kot akterja v mednarodni skupnosti (Vanhoonaeker 2005, 69).

5 ZAKLJUČEK

V magistrskem delu smo na osnovi analize prednostnega vrstnega reda EU proučevali pozicioniranje EU v mednarodnih odnosih, in sicer njeno približevanje vestfalskemu ali postvestfalskemu sistemu mednarodnih odnosov. EU se kot *sui generis* subjekt v postvestfalskem (sodobnem) sistemu mednarodnih odnosov ne približuje vestfalski mednarodni skupnosti, prav tako pa ne moremo trditi, da ima značilnosti tipičnega subjekta postvestfalske skupnosti. Za lastno pozicioniranje v mednarodnih odnosih ustvarja nova pravila diplomatskih odnosov in diplomatskega protokola, ki so posledica zgodovinskega razvoja in ustaljenih praks ostalih akterjev.

Analiza zgodovinskega razvoja diplomatskega protokola kaže na pomembnost pravil glede prednostnega vrstnega reda, ki so se zaradi številnih nesoglasij postopno oblikovala in z Dunajskim pravilnikom in Aachenskim protokolom tudi prvič kodificirala. Pravila moderne diplomacije, ki so se razvila na podlagi ustaljenih praks in zgodovinskega razvoja diplomatskih odnosov med različnimi akterji, pa so se kodificirala v DKDO. Vse od začetkov klasične diplomacije je bilo namreč eno izmed ključnih vprašanj pri razreševanju različnih sporov vprašanje glede ureditve prednostnega vrstnega reda, ki se je dokončno kodificiral v DKDO. Mnoštvo akterjev v mednarodnih odnosih pa kaže tudi na jasno potrebo po dodatni ureditvi prednostnega vrstnega reda, ki ne izvira zgolj iz pravil vestfalske skupnosti, temveč predstavlja novo obliko znotraj že obstoječih diplomatskih pravil.

Akterji v mednarodni skupnosti s pomočjo prednostnega vrstnega reda izražajo svojo simbolno moč in prestiž. Moč, kot ključen koncept za proučevanje mednarodnih odnosov, ki jo lahko konceptualiziramo na več načinov, in sicer kot zunanjo značilnost akterja (Morgenthau 1948), kot notranjo značilnost akterja (Koskenniemi 2006) ter kot moč, ki izhaja iz odnosov med akterji (Bourdieu 1992). Na podlagi konceptualizacije simbolike v mednarodnih odnosih torej lahko zaključimo, da simbolna moč ustvarja prepričanje v legitimnost odnosov med akterji in kot trdi Bourdieu (1992), interpretira realnost in določa izvajanje diplomatskih funkcij posameznih akterjev v mednarodni skupnosti. Sklenemo lahko, da Morgenthau (1948) razume moč tudi v simbolnem smislu, ki s pomočjo prestiža omogoča akterjem v mednarodni skupnosti opuščanje uporabe materialne moči. Kar pa, kot trdi Koskenniemi (2006), ni možno brez jasnega upoštevanja mednarodnopravnih pravil, ki določajo delovanje diplomacije in drugih področij.

Institucionalni razvoj EU kaže na postopno pridobivanje moči in prestiža Evropskega parlamenta in postopno demokratizacijo EU. Z Lizbonsko pogodbo so se kodificirale obstoječe prakse in ustvarila pravila diplomatskih odnosov, ki jih ni mogoče najti pri drugih akterjih mednarodnih odnosov. Glavni cilj, tj. povečati učinkovitost diplomacije in narediti EU kot diplomatskega akterja, pa je bil dosežen. Z Lizbonsko pogodbo se je spremenil mehanizem usklajevanja politik znotraj EU in njeno jasnejše mednarodno zastopstvo. Čeprav od Rimske pogodbe (1958) do sprejetja Lizbonske pogodbe (2009) ni bilo sprejetih veliko institucionalnih reform EU, so bili postavljeni temelji za jasno institucionalizacijo EU z jasno urejenimi pravili in močno držo v mednarodnih odnosih, ki jo je prinesla Lizbonska pogodba. In prav prednostni vrstni red EU je ena izmed novosti v sodobnih diplomatskih odnosih kot posledica progresivne institucionalizacije EU in zgodovinskega razvoja evropskih skupnosti.

Primerjalna analiza prednostnih vrstnih redov držav, OZN in EU je pokazala, da obstajajo manjše podobnosti med *sui generis* prednostnim vrstnim redom EU, državo in OZN, vendar kljub vsemu trdimo, da ne gre za približevanje enemu ali drugemu akterju. Na podlagi analize pristojnosti posameznih institucij lahko najdemo skupna presečišča EU z državo oz. OZN, medtem ko prednostni vrstni red osebja institucij ni primerljiv ne z eno in ne z drugo. *Sui generis* narava prednostnega vrstnega reda EU se kaže v pomembni razliki med prednostno listo institucij in osebja teh institucij. Prednostni vrstni red osebja institucij EU pred predsednika Sveta Evropske unije uvršča predsednika Evropske komisije, ki je na tretjem mestu. Prednostni vrstni red institucij pa na tretje mesto uvršča Svet Evropske unije in Evropsko komisijo na četrto. Razlog za takšno ureditev so pristojnosti in funkcije posameznih predsednikov in institucij. Svet Evropske unije namreč nima stalnih članov, sejam pa predseduje minister, pristojen za področje, oz. visoki predstavnik EU za skupno zunanjo in varnostno politiko. Medtem ko predsednik Evropske komisije, ki ga za obdobje petih let izvoli Evropski parlament na predlog Evropskega sveta, uživa podporo dveh najpomembnejših institucij EU.

Ugotavljamo, da prednostni vrstni red osebja institucij ni primerljiv z državo, saj so v predsedniškem, parlamentarnem in konfederativnem sistemu na čelu prednostnih list vselej predsedniki držav, na čelu EU pa je predsednik Evropskega parlamenta, ki ga ne glede na morebitne težnje ne moremo primerjati s šefom neke države. Po drugi strani je na čelu prednostnega vrstnega reda OZN predsednik Generalne skupščine, ki ni primerljiva z Evropskim parlamentom, saj ni neposredno demokratično izvoljen organ, kar pomeni, da ima

EU poseben, drugačen in nov prednostni vrstni red, ki ga do leta 2009 nismo zasledili v diplomatskih odnosih.

A prednostni vrstni red EU je kljub svoji *sui generis* naravi jasno določen s pravili, ki jih upoštevajo države članice, nečlanice in drugi akterji v mednarodni skupnosti. Hierarhija institucij in osebja je jasno določena in spoštovana. Postopek akreditiranja novih stalnih predstavnikov pri EU poteka po vnaprej dogovorjenih, vendar še ne kodificiranih pravilih. Za države nečlanice veljajo podobna pravila kot za akreditacijo vodje misije pri OZN oz. v državi, s pomembno razliko glede slovesnosti predaje poverilnic. Vodja misije namreč najprej preda originalno poverilnico predsedniku Evropskega sveta in za tem še identično drugo originalno poverilnico predsedniku Evropske komisije. Toda značilnost, ki dela diplomatski protokol EU tako poseben, je imenovanje stalnih predstavnikov držav članic pri EU, saj za njihovo imenovanje ni predvidenega postopka in predaje poverilnic. Država članica Evropski svet o novem imenovanju obvesti zgolj z verbalno noto, ki ji priloži življenjepis kandidata.

EU je torej subjekt *sui generis*, ki z novimi pravili in načeli znotraj obstoječih praks in pravil diplomatskega protokola izziva pravila bilateralne in multilateralne diplomacije in hkrati pomembno vpliva na razvoj sodobne diplomacije. Čeprav morda deluje, da so diplomatska pravila, po katerih deluje EU, nejasna in predstavljajo skupek bilateralnih in multilateralnih pravil, lahko vidimo, da temu ni tako. Prednostni vrstni red EU, kot posledica zgodovinskega razvoja institucionalnega ravnotežja, večanja demokratičnosti in postopne kodifikacije pristojnosti institucij, predstavlja običaje, tradicije in pravila, ki se bodo v prihodnosti zelo verjetno kodificirala. Natančno določen prednostni vrstni red, ki se sicer razlikuje od držav in mednarodnih organizacij in ima veliko posebnosti, omogoča EU pridobivanje družbene in simbolne moči na mednarodnem prizorišču, kar ji omogoča ustvarjanje norm in vrednot, ki štejejo za legitimne in zelene.

Za popolno razumevanje EU kot akterja v mednarodnih odnosih bo potrebno spremeniti način analize konceptualizacije EU, s čimer bo možno celovito in poglobljeno raziskati fenomen EU, ki predstavlja temelj za nastanek novih, podobnih subjektov v sodobni mednarodni skupnosti. Preučevanje diplomacije EU, ki temelji zgolj na klasičnem modelu vestfalskega in postvestfalskega akterja mednarodnih odnosov, upočasnjuje razvoj diplomacije in s tem tudi mednarodnih odnosov, saj pomembna (nova) pravila diplomatskega protokola, ki so se razvila z institucionalizacijo EU, še vedno niso kodificirana in primerno analizirana. Proučevanje je

treba umestiti v nove okvire, ki ne bodo temeljili na klasični državocentrični avtoriteti, kar smo pokazali z analizo simbolne moči v drugem poglavju.

Za jasno določitev nove oblike diplomatskih odnosov, ki so se vzpostavili po sprejetju Lizbonske pogodbe, je namreč treba analizirati vse vidike diplomacije EU, s čimer bi lahko jasno določili značilnosti novih, še nedefiniranih diplomatskih odnosov, ki obstajajo v sedanjosti. Smotrno je trditi, da z analizo EU skozi prizmo klasičnih konceptov stojimo na točki, iz katere se nismo premaknili že od konca druge svetovne vojne. Prestiž, ki ga EU pridobiva z jasnim upoštevanjem svojih lastnih pravil in pravil mednarodnih odnosov, kaže na krepitev simbolne moči EU kot akterja, ki bo zgled za nastanek drugih, podobnih akterjev.

EU, kot akter mednarodnih odnosov in mednarodnopravni subjekt, je v trenutnem postvestfalskem mednarodnem sistemu posebnost brez primerjave. A tudi mednarodne organizacije so bile na začetku poseben akter, ki ga proučevalci mednarodnih odnosov niso uspeli umestiti v okvir vestfalskega mednarodnega sistema. Šele z zgodovinskim razvojem je bilo možno definirati novega, postvestfalskega akterja mednarodnih odnosov. Na podlagi proučevanj so se razvile tudi teorije, ki razlagajo obstoj in nastanek mednarodnih organizacij. Predvidevamo lahko, da bo tudi EU kot pomemben akter na mednarodnem prizorišču, ki s svojo simbolno močjo pomembno vpliva na razvoj mednarodnih odnosov in diplomacije, mogoče analizirati samostojno in neodvisno od drugih, že obstoječih akterjev. EU kot subjekt mednarodnih odnosov in ne EU s pripisom *sui generis*.

Z ustvarjanjem novih diplomatskih pravil, načel, običajev in tradicij bo doprinos EU k razvoju diplomacije in mednarodnih odnosov zelo pomemben, saj bo spodbudil nastanek novih akterjev v mednarodni areni. A najprej je potrebna kodifikacija novih pravil, načel, običajev in tradicij ter podrobnejša analiza drugih značilnosti EU. Čeprav diplomacija EU predstavlja interpretacijo družbene realnosti, bi bilo treba podrobneje raziskati tudi ostale značilnosti diplomacije EU, kot so na primer vzpostavljanje diplomatskih odnosov z drugimi akterji, sklepanje mednarodnih pogodb, članstvo v mednarodnih organizacijah ter značilnosti gospodarske diplomacije EU. Zgolj analiza diplomatskega protokola ni dovolj, da bi lahko zagotovo trdili, da se EU ne razvija v smeri mednarodne organizacije ali države oz. federacije. Če želimo razumeti razvoj tako kompleksnega akterja v postvestfalski skupnosti, bo nujno analizirati procese oblikovanja politik, delovanje institucij, strukturni sistem in

zunanjepolitična dejanja EU, s čimer bomo lahko razumeli smer progresivnega razvoja diplomacije.

6 LITERATURA

Adler-Nissen, Rebecca. 2008. The Diplomacy of opting Out: A Bourdieudian Approach to National Integration Strategies. *Journal of common Market Studies* 46 (3): 663–684.

Dostopno prek: http://www.researchgate.net/publication/4764435_The_Diplomacy_of_Opting_Out_A_Bourdieudian_Approach_to_National_Integration_Strategies (28. junij 2015).

--- 2014. Symbolic power in European diplomacy: The struggle between national foreign services and the EU's External Action Service. Dostopno prek: http://curis.ku.dk/ws/files/63620648/Symbolic_power_FINAL_VERSION.pdf (30. julij 2015).

Amsterdamska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji, pogodbe o ustanovitvi Evropskih skupnosti in nekatere z njimi povezane akte – *Treaty of Amsterdam Amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts*, podpisana 2. oktobra 1997 v Amsterdamu, v veljavi od 1. maja 1999. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf> (22. april 2016).

Anderson, Matthew S. 1993. *The Rise of Modern Diplomacy 1450–1919*. London: Longman.

Barkin, Samuel J. 2006. *International Organization: Theories and Institutions*. New York: Palgrave Macmillan.

Barnett, Hilaire. 2011. *Constitutional & Administrative Law*. New York: Routledge. Dostopno prek: <http://pgil.pk/wp-content/uploads/2014/05/Hilaire-Barnett-Constitutional-and-Administrative-Law-2002.pdf> (10. april 2016).

Barnett, Michael in Raymond Duvall. 2005. Power in International Politics. *International Organization* 59 (1): 39–75. Dostopno prek: http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/3877878.pdf?_=1464715752230 (30. maj 2016).

Bátora, Jozef. 2003. Does the European Union Transform the Institution of Diplomacy? *Discussion Papers in Diplomacy*, 87 (July 2003): 1–25. Dostopno preko:

http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20030700_cli_paper_dip_issue87.pdf (11. januar 2016).

Benedetti, Ksenija. 2008. *Protokol, simfonija forme*. Ljubljana: Planet GV.

Benko, Vlado. 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Berridge, Geoff R. 2001. Richelieu. V *Diplomatic Theory from Machiavelli to Kissinger*, (ur.) Geoff R. Berridge, Maurice Keens-Soper in Thomas G. Otte, 71–87. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave.

--- 2005. *Diplomacy: Theory and Practice*. New York: Palgrave Macmillan.

--- 2010. *Diplomacy: Theory and Practice, fourth edition*. New York: Palgrave Macmillan.

Berridge, Geoff R. in Alan James. 2003. *A Dictionary of Diplomacy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Berridge, Geoff R., Thomas G. Otte in Harold M.A. 2002. *Diplomatic Theory from Machiavelli to Kissinger*. Basingstoke: Palgrave. Dostopno prek: <http://drmarcjeanbernard.weebly.com/uploads/3/7/5/0/37501827/studies-in-diplomacy-geoff-berridge-h-m-a-keens-soper-thomas-g-otte-palgrave-connect-online-service-diplomatic-theory.pdf> (1. oktober 2015).

Bohte, Borut in Vasilka Sancin. 2006. *Diplomatsko in konzularno pravo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Bjola, Corneliu in Markus Kornprobst. 2013. *Understanding International Diplomacy – Theory, practice and ethics*. London in New York: Routledge.

Black, Jeremy. 2010. *A History of Diplomacy*. London: Reaktion Books Ltd.

Brglez, Milan. 1996. *Kodifikacija sodobnega diplomatskega prava*. Ljubljana. Pravna fakulteta.

--- 2014. Predgovor. V *Diplomatsko pravo – izbrane konvencije*, (ur.) Iztok Simoniti, XI–XIII. Ljubljana: fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/Diplomatsko_pravo_-_e-knjiga.pdf (22. september 2015).

Bosilca, Ruxandra Laura. 2014. The European Union – a 'Sui Generis' International Diplomatic Actor: Challenges Posed to the International Diplomatic Law. *Romanian Journal of European Affairs*, 14 (1): 22–33. Dostopno prek: http://rjea.ier.ro/sites/rjea.ier.ro/files/articole/RJEA_2014_vol14_no1_art2.pdf (22. april 2016).

Bourdieu, Pierre. 1989. Social Space and Symbolic Power. *Sociological Theory* 7 (1): 14–25. Dostopno prek: <https://www2.southeastern.edu/Academics/Faculty/jbell/bourdieu.pdf> (1. september 2015).

--- 1992. *Language and Symbolic Power*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Bux, Udo. 2015. The European Parliament: Historical Background. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_1.3.1.pdf (7. april 2016).

Campbell, Brian. 2004. Diplomacy in the Roman World (c. 500 BC-AD 235). V *Diplomacy II, History of Diplomacy* (ur.) Christer Jönsson in Richard Langhorn, 175–193. London: Sage Publications.

Chopin, Thierry, Lorraine de Brabois, Pauline Desmarest, Mathilde Durand in Xavier-Alexandre Reliant. 2007. *Lizbonska pogodba – 10 razumljivih povzetkov*. Bruselj: Fondation Robert Schuman. Dostopno prek: http://www.itr.si/uploads/-/H/iC/-HiCxIt-RcOW77S9rTiLQQ/Lizbonska_Pogodba_10_povzetkov_ITR_koncni.pdf (3. april 2016).

Christiansen, Thomas. 2011. The European Union After the Lisbon Treaty: An Elusive 'Institutional Balance'? V *European Union Law after the Treaty of Lisbon*, (ur.) Andrea

Biondi in Piet Eeckhout. 226–245. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/273441141_The_European_Union_after_the_Lisbon_Treaty_An_Elusive_'Institutional_Balance' (9. april 2016).

Churchill, Winston. 1946. *Speech to the academic youth*. 19. september, Univerza v Zürichu. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/14362/1/S2-1.pdf> (22. april 2016).

Cohen, Raymond. 1999. Reflections on the New Global Diplomacy: Statecraft 2500 BC to 2000 AD. V *Innovation in Diplomatic Practice*, (ur.) Jan Melissen, 1–21. Houndmills, Basingstoke: Palgrave.

Conway, Gerrard. 2015. *EU Law*. Oxfordshire: Routledge. Dostopno prek: https://books.google.si/books?id=cQQXCgAAQBAJ&pg=PA100&lpg=PA100&dq=council+of+ministers+changes+through+amsterdam+and+nice+treaty&source=bl&ots=cE5HMTTzI6&sig=BzUV_WT0XsZyXxe2WeCNo7_zd0Y&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwj4u7K4ub7MAhVBIcAKHbyFDN0Q6AEIOTAF#v=onepage&q=council%20of%20ministers%20changes%20through%20amsterdam%20and%20nice%20treaty&f=true (26. april 2016).

Cooper, Robert. 2002. The New Liberal Imperialism. *The Guardian*, 7. april. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2002/apr/07/1> (3. januar 2016)

Craig, Paul P. 2011. Institutions, Power and Institutional Balance. V *The Evolution of EU Law*, (ur.) Paul Craig in Grainne de Burca. 41–84. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1912016 (7. april 2016).

Muñoz, Susana. 2014. European Parliament. Dostopno prek: http://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/d5906df5-4f83-4603-85f7-0cabc24b9fe1/4b950d4f-ddb9-4daa-a6b2-2352765de9fd/Resources#ad6a0d57-08ef-427d-a715-f6e3bfaf775a_en&overlay (7. april 2016).

Dembinski, Ludvik. 1988. *The modern law of diplomacy: external missions of states and international organizations*. Dordrecht: M. Nijhoff.

Dinan, Desmond. 2007. Fifty Years of European Integration: A Remarkable Achievement. *Fordham International Law Journal* 31 (5): 1118–1142. Dostopno prek: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2111&context=ilj> (1. marec 2016).

Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih – *Vienna Convention on Diplomatic Relations*, podpisana na Dunaju 18. aprila 1961, v veljavi od 24. aprila 1964. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Mednarodno_pravo/dunajska_konvencija_o_dipl._odnosih.pdf (2. februar 2015).

Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja – *Vienna Convention on the Representation of States in Their Relations with International Organizations of a Universal Character*, sprejeta 14. marca 1975 na Dunaju, še ni v veljavi. Dostopno preko: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/Diplomatsko_pravo_-_e-knjiga.pdf (3. september 2015).

Dussel, Enrique. 2008. *Twenty Theses on Politics*. Durham: Duke University Press. Dostopno prek: <http://enriquedussel.com/txt/56.Twenty.pdf> (30. maj 2016).

EEAS. 2016. About the European External Action Service (EEAS). Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/background/about/index_en.htm (10. april 2016).

Egenhofer, Christian, Sebastian Kurpas, Piotr Maciej Kaczyński in Louise Van Schaik. 2011. *The Ever-Changing Union: An Introduction to the History, Institutions and Decision-Making Processes of the European Union*. Bruselj: Centre for European Policy Studies. Dostopno prek: <https://www.ceps.eu/system/files/book/2011/04/Ever-Changing%20Union%20e-version.pdf> (1. april 2016).

Eur-Lex. 2009. The European Council. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3Aai0007> (10. april 2016).

--- 2010a. Treaty of Maastricht on European Union. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Axy0026> (3. april 2016).

--- 2010b. Treaty establishing the European Coal and Steel Community, ECSC Treaty. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:xy0022> (7. april 2016).

--- 2010c. The Single European Act. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=URISERV%3Axy0027> (11. april 2016).

--- 2014. Evropska komisija. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=URISERV%3Aai0006> (10. april 2016).

--- 2015. Lizbonska pogodba: uvod. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=URISERV%3Aai0033> (7. april 2016).

--- 2016. Glossary of summaries – Institutional balance. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/institutional_balance.html (9. april 2016).

Evropska komisija. 2016. Vade-mecum for the use of the Diplomatic Corps accredited to the European Union and to the European Atomic Energy Community. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/corps/index.cfm?go=vademecum.vademecum#3 (12. maj 2016).

Evropski parlament. 2009. *Resolucija Evropskega parlamenta z dne 7. maja 2009 o vplivu Lizbonske pogodbe na razvoj institucionalnega ravnotežja v Evropski uniji, 2008/2073(INI)*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0387+0+DOC+XML+V0//SL> (16. maj 2016).

--- 2015a. Kratki vodnik po Evropski uniji. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.1.html (4. marec 2016).

--- 2015b. Kratki vodnik po Evropski uniji – Razvoj do Enotnega evropskega akta. Dostopno preko: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.2.html (24. marec 2016).

--- 2015c. Kratki vodnik po Evropski uniji – Maastrichtska in amsterdamska pogodba. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html (3. april 2016).

--- 2015č. EP po Lizbonski pogodbi: večja vloga pri oblikovanju Evrope. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/sl/20150201PVL00008/Lizbonska-pogodba> (10. april 2016).

--- 2016. Zakonodajna pristojnost. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/sl/20150201PVL00004/Zakonodajne-pristojnosti> (4. maj 2016).

Evropski svet. 2012. *The European Council – 50 years of summit meetings*. Luksemburg: Publications Office of the European Union. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/2011/history-european-council-fifty-years-summit-meetings/> (10. april 2016).

--- 2015a. Vloga predsednika. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/european-council/president/role/> (14. april 2016).

--- 2015b. Zgodovina. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/history/?taxId=600> (14. april 2016).

--- 2016. Presentation of letters of credentials to the President of the European Council Donald Tusk. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/04/06--tusk-letters-credentials/> (14. maj 2016).

Evropska unija. 2012. Evropska unija je dobila Nobelovo nagrado za mir za leto 2012. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/basic-information/eu-nobel/index_sl.htm (25. april 2016).

--- 2015a. Zgodovina Evropske unije: 1945–1959. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_sl.htm (11. januar 2016).

--- 2015b. The History of the European Union: 1960–1696. Dostopno preko: http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_en.htm (24. marec 2016).

--- 2016a. Svet Evropske unije. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_sl.htm (10. april 2016).

--- 2016b. Evropski parlament. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_sl.htm (15. april 2016).

--- 2016c. Evropski svet. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-council/index_sl.htm (15. april 2016).

--- 2016č. Evropska komisija. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_sl.htm (15. april 2016).

Faizullaev, Alisher. 2012. Diplomacy and Symbolism. *The Hague Journal of Diplomacy* 8 (2013): 91–114. Dostopno prek: <http://eds.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=005852b3-b583-497b-8bd9-f4bd08bedeba%40sessionmgr113&vid=2&hid=112> (28. avgust 2015).

Federal Department of Foreign Affairs. 2002a. *Precedence in Switzerland, appendix to the Protocol Regulations for the Swiss Confederation*. Dostopno prek: https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/das-eda/organisation-eda/JUS_2012_RPC_preseance_EN.pdf (3. maj 2016).

--- 2002b. *Protocol Regulations for the Swiss Confederation, approved by the Federal Council*. Dostopno prek: https://www.eda.admin.ch/content/dam/eda/en/documents/das-eda/organisation-eda/Reglement_Protocolaire_E.pdf (13. 5. 2016).

Fortič, Pia. 2009. *Primerjava pristojnosti Evropske komisije, Evropskega parlamenta in Sveta EU od njihove ustanovitve do danes. Diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/fortic-pia.pdf> (3. maj 2016).

Fossum, John Erik. 2002 *The Transformation of the Nation-State: Why Compare the EU and Canada? Working Paper No. 28/2002*. Oslo: Arena.

France Diplomatie. 2012. Arrival of a new Ambassador. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-of-foreign-affairs/protocol/taking-up-your-post/article/arrival-of-a-new-ambassador> (13. 5. 2016).

General Council. 2016a. The President of the Republic. Dostopno prek: <http://www.conseil-general.com/en/national/french-president-republic.htm> (4. maj 2016).

--- 2016b. French Senators and the Senate. Dostopno prek: <http://www.conseil-general.com/en/national/french-senators-senate.htm> (4. maj 2016).

--- 2016c. French National Assembly and the Deputies. Dostopno prek: <http://www.conseil-general.com/en/national/french-deputies-national-assembly.htm> (4. maj 2016).

Generalna skupščina. 1948. *Resolucija 257 III*, sprejeta 3. decembra 1948. Dostopno prek: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/044/28/IMG/NR004428.pdf?OpenElement> (14. maj 2016).

Generalni sekretariat Sveta Evropske unije. 2016. E-korespondenca s protokolarno službo, 3. junij.

Guzzini, Stefano. 2000. A Reconstruction of Constructivism in International *Relations*. *European Journal of International relations* 6(2): 124–182. Dostopno prek: <http://www.artsrn.ualberta.ca/courses/PoliticalScience/661B1/documents/GuzziniReconstructionofConstructivisminIR.pdf> (10. junij 2015).

--- 2005. The Concept of Power: a Constructivist Analysis. *Millenium – Journal of International Studies* 33 (3): 495–521. Dostopno prek: <http://mil.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/33/3/495.full.pdf+html> (30. maj 2016).

Ginsberg, Roy H. 1999. Conceptualizing the European Union as an International Actor: Narrowing the Theoretical Capability-Expectations Gap. *Journal of Common Market Studies* 37(3): 429–54. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/2275/1/002630.PDF> (28. februar 2016).

Halhalli, Bekir. 2015. The EU as a Post-Westphalian Entity in World Politics? V *Selected topics in change management*, (ur.) Patrícia Kaplánová in Uroš Pinterič, 28–48. Novo mesto: Faculty of Organization Studies. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IBTY7APZ/12e9265b-e76a-4500-a663-83af0baebb6a/PDF> (3. marec 2016).

Hamilton, Keith in Richard Langhorne. 1996. *The practice of Diplomacy: Its evolution, theory and administration*. New York: Routledge.

Hardacre, Alan in Joost Mulder. 2015. The European Parliament. V *How the Eu Institutions Work and...How to Work within the Eu Intitutions*, (ur.) Alan Hardacre in Erik Akse, 85–121. London: John Harper Publishing.

Hardacre, Alan in Erik Akse. 2015. The European Commission. V *How the Eu Institutions Work and...How to Work within the Eu Intitutions*, (ur.) Alan Hardacre in Erik Akse, 11–47. London: John Harper Publishing.

Hayward, Clarissa in Steven Lukes. 2008. Nobody to shoot? Power, structure, and agency: A dialogue. *Journal of Power* 1 (1): 5–20. Dostopno prek: https://polisci.wustl.edu/files/polisci/imce/nobody_to_shoot.pdf (30. maj 2016).

Hurd, Ian. 2011. Law and the practice of diplomacy. *International Journal* 66 (3): 581–596. Dostopno prek: http://faculty.wcas.northwestern.edu/~ihu355/Home_files/practice%20of%20diplomacy.pdf (13. julij 2015).

Jacque, Jean-Paul. 2004. The Principle of Institutional Balance. *Common Market Law Review* 41 (2): 383–391. Dostopno prek: <http://ieie.itam.mx/docs06/Montse%20Pi/jacqu.pdf> (10. april 2016).

Jazbec, Milan. 2001. *The diplomacies of New Small States: The case of Slovenia with some comparison from the Baltics*. Aldershot; Ashgate Publishing Limited.

Jönsson, Christer in Richard Langhorne. 2004. Introduction. V *Diplomacy II, History of Diplomacy*, (ur.) Christer Jönsson in Richard Langhorne. London: Sage Publications.

Jönsson, Christer in Martin Hall. 2005. *The Essence of Diplomacy*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave.

Jouannet, Emmanuelle Tourme. 2011. Koskenniemi: A Critical Introduction. V *The Politics of International Law* (ur.) Martii Koskenniemi, 1–32. Hart Publishing: London. http://www.univ-paris1.fr/fileadmin/IREDIES/Contributions_en_ligne/E._JOUANNET/Jouannet-Koskenniemi.pdf (25. avgust 2015).

Kagan, Robert. 2002. Power and Weakness. *Policy Review*, 113 (June 2002): 2–28. Dostopno preko: <http://users.clas.ufl.edu/zselden/course%20readings/rkagan.pdf> (11. januar 2016).

Kajnič, Sabina. 2008. *Razvoj evropske zunanje politike: od Evropskega političnega sodelovanja do evropske varnostne in obrambne politike*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kajnič Lange, Sabina. 2015. The Council of the EU and the European Council. V *How the Eu Institutions Work and...How to Work within the Eu Institutions*, (ur.) Alan Hardacre in Erik Akse, 49 - 84. London: John Harper Publishing

Keohane, R. 2002. Ironies of Sovereignty: The European Union and the United States. *Journal of Common Market Studies* 40 (4): 743–765. <http://onlinelibrary.wiley.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/10.1111/1468-5965.00396/epdf> (3. januar 2016).

Konvencija o specialnih misijah – *Convention on Special Missions*, sprejeta z resolucijo Generalne skupščine OZN št. 2350 (XXIV), 8. decembra 1969 v New Yorku, v veljavi od 21. junija 1985. Dostopno preko: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/Diplomatsko_pravo_-_e-knjiga.pdf (3. september 2015).

Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločinov proti mednarodno zaščitenim osebam, vključno z diplomatskimi agenti – *Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, Including Diplomatic Agents*, sprejeta z resolucijo Generalne skupščine OZN št. 3166 (XXVIII), 14. decembra 1973 v New Yorku, v veljavi od 20. februarja 1977. Dostopno preko: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/Diplomatsko_pravo_-_e-knjiga.pdf (3. september 2015).

Koskenniemi, Martii. 2006. *From Apology to Utopia – The Structure of International legal Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kreuder-Sonnen, Christian in Bernhard Zangl. 2015. Which post-Westphalia? International organizations between constitutionalism and authoritarianism. *European Journal of International Relations* 21 (3): 568–594. Dostopno prek: <http://ejt.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/21/3/568.full.pdf+html> (5. junij 2016).

Kumm, Matias. 2012. The Moral Point of Constitutional Pluralism. V *Philosophical Foundations of European Union Law*, (ur.) Julie Dickson in Pavlos Eleftheriadis, 216–46. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: https://books.google.si/books?id=Q15oAgAAQBAJ&pg=PA223&lpg=PA223&dq=sui+generis+institution+eu&source=bl&ots=iaQaw48_9l&sig=OpLR0wVDAYIWLSVl_jvphVOI7tE&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjUzpv-paPMAhUG7hoKHeyNCm84FBDoAQgZMAA#v=onepage&q=sui%20generis%20institution%20eu&f=true (22. april 2016).

Kurki, Milja. 2008. *Causation in International Relations. Reclaiming Causal Analysis*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://elibrary.kiu.ac.ug:8080/jspui/bitstream/1/169/1/Causation%20in%20IR.pdf> (30. maj 2016).

Langhorne, Richard. 2004. The Regulation of Diplomatic Practice: The Beginnings to the Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961. V *Diplomacy II, History of Diplomacy*, (ur.) Christer Jönsson in Richard Langhorne. London: Sage Publications.

Lizbonska pogodba – *Lisbon Treaty*, podpisana 13. decembra 2007 v Lizboni, v veljavi od 1. decembra 2009. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC> (5. januar 2016).

Mahbubani, Kishore. 2013. Multilateral Diplomacy. V *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, (ur.) Andrew F. Cooper, Jorge Heine in Ramesh Thakur, 248–62. Dostopno prek: <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199588862.001.0001/oxfordhb-9780199588862-e-14?print=pdf> (16. april 2016).

Manheim, Jarol, Richard C. Rich in Lars Willat. 2001. *Empirical Political Analysis; Research Methods in Political Science*. New York: Longman.

March, James G. in Johan P. Oslen. 1989. *Rediscovering Institutions. The Organizational Basis of Politics*. New York: The Free Press.

Mallet, Michael. 2001. Italian renaissance diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*, 12 (1): 61–70.

Mayoral, Juan. Democratic improvements in the European Union under the Lisbon Treaty. Institutional changes regarding democratic government in the EU. *Robert Schuman Centre for Advanced Studies*. Dostopno prek: <https://www.eui.eu/Projects/EUDO-Institutions/Documents/EUDOREport922011.pdf> (7. april 2016).

Mattingly, Garret. 1954/2010. *Renaissance Diplomacy*. New York: Cosimo Classics.

Mény, Yves. *Buliding Parliament: 50 Years of European Parliament History*. Bruselj: Office for Official Publications of the European Communities. Dostopno prek: http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_1_tarihce/50_years_of_european_parliament_history.pdf (8. april 2016).

Mitić, Miodrag. 1978. *Diplomatske i konzularne funkcije*. Beograd: Savremena administracija.

Moravcski, Andrew. 1998. *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. London: UCL Press.

Morgenhau, Hans Joachim. 1948. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knoff.

--- 1995. *Politika med narodi: borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.

--- 2012. *The Future of Diplomacy*. Dostopno prek: <https://celinerochecrespo.files.wordpress.com/2011/12/the-future-of-diplomacy.pdf> (10. 9. 2015).

Monar, Jörg. 2010. The European Union's institutional balance of power after the Treaty of Lisbon. V *The European Union after the Treaty of Lisbon: Vision of leading policy-makers, academics and journalists*, (ur.) European Commission. Bruselj: Publications Office of the European Union. Dostopno prek: http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_2_kurumlar/the_european_union_after_the_treaty_of_lisbon.pdf (3. maj 2016).

Mosley, Derek J. 1971. Diplomacy and Disunion in Ancient Greece. *Phoenix* 25 (4): 319–330. Dostopno prek: <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/1088062.pdf> (25. oktober 2015).

Novak, Petr. 2015a. Lizbonska pogodba. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_1.1.5.pdf (10. april 2016).

--- 2015b. Evropski svet. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_1.3.6.pdf (10. april 2016).

--- 2015c. Pogodba iz Nice in konvencija o prihodnosti Evrope. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.4.html (22. april 2016).

--- 2015č. Maastrichtska in amsterdamska pogodba. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html (26. april 2016).

OZN. 2016. Protocol and Liaison Service. Appointment of a new Permanent Representative. Dostopno prek: <https://www.un.int/protocol/pm/menus-3-6> (14. maj 2016).

Petrič, Ernest. 2010. *Zunanja politika. Osnovne teorije in praksa*. Mengeš, Ljubljana: Center za evropsko prihodnost, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Phelan, William. 2012. What is Sui Generis About the European Union? Costly Internatioanl Cooperation in a Self-Contained Regime. *International Studies Review* (14): 367–385.

Pogodba o Evropski uniji – *Treaty on European Union*, podpisana v Maastrichtu 7. februarja 1992, v veljavi od 1. novembra 1993. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf (16. april 2016).

Potemkin, Vladimir P. 1947. *Zgodovina diplomacije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Prechal, Sacha. 1998. Institutional Balance: A Fragile Principle with Uncertain Contents. V *The European Union after Amsterdam*, (ur.) Niels M. Blokker, Ton Heukels in Marcel Brus. Hag: Kluwer Law International.

Protokol številka 7 o privilegijih in imunitetah Evropske unije – *Protocol No. 7 on the Privileges and Immunities of the European Union*, OJ 20120, C 38/266, 30. marec 2010. Dostopno prek: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026sl_protocol_7.pdf (1. februar 2016).

Pueter, Uwe. 2014. *The European Council and the Coucnil – New Intergovernmentalism and Institutional Change*. Oxford: Oxford University Press. Dostopno prek: https://books.google.si/books?id=gw5pBAAAQBAJ&pg=PA81&lpg=PA81&dq=european+council+and+amsterdam+treaty&source=bl&ots=KJk5M4tzyX&sig=NZh-YIbflu_gBBXcyJ0_MrLbpFI&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiRh6Oz6KLMAhWGObKHVp2DR8Q6AEISzAI#v=onepage&q=european%20council%20and%20amsterdam%20treaty&f=false (22. april 2016).

--- 2015. The European Council and the Council: perspectives on new dynamics in EU governance. *In-Depth analysis for the AFCO Committee*. Dostopno prek:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/510004/IPOL_IDA\(2015\)510004_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/510004/IPOL_IDA(2015)510004_EN.pdf) (22. april 2016).

Rasmussen, Steffen Bay. 2014. EU Diplomacy After Lisbon: Institutional Innovation, Diplomatic Practices and International Strategy. *Challenges of the Knowledge Society*, 4 (1): 778 – 801. Dostopno prek: <http://nukweb.nuk.uni-lj.si/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsbas&AN=edsbas.ftdoajarticles.oai.doaj.org.article.be198cd6f0db4036b196c46e9ced40d6&lang=sl&site=eds-live&scope=site> (10. april 2016).

Reus-Smit, Christian. 2003. Politics and International Legal Obligation. *European Journal of International Relations* 9 (4): 591–625. Dostopno prek: <http://ejt.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/9/4/591.full.pdf+html> (30. maj 2016).

Roberts, Ivor. 2011. *Satow's diplomatic Practice*. 6th Edition. Oxford: Oxford University Press.

Saar, Martin. 2010. Power and critique. *Journal of Power* 3 (1): 7–20. Dostopno prek: <http://elibrary.kiu.ac.ug:8080/jspui/bitstream/1/169/1/Causation%20in%20IR.pdf> (30. maj 2016).

Salmon, Trevor in William Nicoll. 1997. *Building European Union. A documentary history and analysis*. Manchester: Manchester University Press. Dostopno prek: https://books.google.si/books?id=Jw_HQbUcobsC&pg=PA34&lpg=PA34&dq=economic+and+political+union+hague+congress+1948&source=bl&ots=tE1-thBuT9&sig=CFsxCwr8kIu4tsQrj2VNr3fRN9w&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiY877c-KLMAhUhb5oKHWA5A8QQ6AEIOzAF#v=onepage&q=economic%20and%20political%20Union%20hague%20congress%201948&f=true (22. april 2016).

Satow, Ernest Mason. 1979. *Satow's guide to diplomatic practice*. London, New York: Longman.

Sharp, Paul. 2009. *Diplomatic Theory of International Relations*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapur, Sao Paulo, Delhi: Cambridge University Press.

Shaw, Malcom N. 1997. *International Law*. Cambridge: Cambridge University Press.

Simoniti, Iztok. 2014. *Diplomatsko pravo – izbrane konvencije*. Ljubljana: fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/Diplomatsko_pravo_-_e-knjiga.pdf (22. september 2015).

Simoniti, Iztok in Irena Jager Agius. 2014. Diplomatsko in konzularno pravo. V *Diplomatsko pravo – izbrane konvencije*, (ur.) Iztok Simoniti, 3–60. Ljubljana: fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/Diplomatsko_pravo_-_e-knjiga.pdf (22. september 2015).

Smulders, Ben in Katharina Eisele. 2012. Reflections on the Institutional Balance, the Community Method and the Interplay between Jurisdictions after Lisbon. *Research Papers in Law* 4/2012: 1–27. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/39285/> (4. april 2016).

Spaak, Paul-Henri. 1956. *Intergovernmental Committee on European Integration. The Brussels Report on the General Common Market*. Dostopno prek: http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (22. april 2016).

Staab, Andreas. 2011. *The European Union Explained*. Bloomington: Indiana University Press.

Straka, Jaroslav. 1998. *Dejiny diplomacie*. 1. Del. Banská Bystrica: Katedra medzinarodni politiky.

Svet Evropske unije. 2011. *Handbook of the Presidency of the Council of the European Union*. Dostopno prek: http://www.livadis.lt/user_dir/File/2012/Atstovavimo%20projekto/dalomoji%20medziaga/presidency-handbook-final-EN.pdf (12. maj 2016).

--- 2013. *The Council of the European Union. 1953 – 2012: Sixty years of law- and decision-making*. Luksemburg: Publications Office of the European Union. Dostopno prek: www.consilium.europa.eu/en/documents.../2013/.../qc3112311en_pdf/ (24. april 2016).

--- 2014. Sestava Sveta. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/>

council-eu/configurations/ (10. april 2016).

--- 2016. Redni zakonodajni postopek. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/sl/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure/legislative-proposal/> (4. maj 2016).

Swiss Government. 2015a. Switzerland's political system. Dostopno prek: <https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council/political-system-of-switzerland/swiss-federalism.html> (4. maj 2016).

--- 2015b. The Swiss government. Dostopno prek: <https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council/political-system-of-switzerland/swiss-government.html> (4. maj 2016).

--- 2015c. Tasks of the Federal Presidency. Dostopno prek: <https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-presidency/tasks-federal-presidency.html> (4. maj 2016).

Swiss Parliament. 2016. How Does the Swiss Parliament Work? Dostopno prek: <https://www.parlament.ch/en/%C3%BCber-das-parlament/how-does-the-swiss-parliament-work> (4. maj 2016).

Šabič, Zlatko. 2011. Analogija med strukturama države in mednarodne skupnosti: globalno vladanje, mednarodne institucije in diplomacija v 21. stoletju. *Teorija in praksa* 48 (3): 562–585. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip2011_3_Sabic.pdf (4. maj 2016).

Toplak, Cirila. 2003. *Združene države Evrope. Zgodovina evropske ideje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/103.pdf> (15. april 2016).

Tutuianu, Simona. 2013. *Towards Global Justice: Sovereignty in an Interdependent World*. Hag: Asser Press. Dostopno prek: http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloadaddocument/9789067048903-c2.pdf%3FSGWID%3D0-0-45-1355482-p174548455+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=si (5. junij 2016).

Udovič, Boštjan. 2012. (Ne)namerne nekonsistentnosti v diplomatskem pravu: primer Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih. *LeXonomica – Revija za parvo in ekonomijo*, 4 (2): 163–76. Dostopno prek: <http://www.lexonomica.com/journal/images/volume%204/No2/04-Udovic-nekonsistentnosti%20diplomatskega%20prava.pdf> (3. maj 2016).

--- 2013. *Zgodovina (gospodarske) diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

UNAS. 2015. Šest glavnih organov ZN. Dostopno prek: <http://www.unaslovenia.org/ozn/organi> (14. maj 2016).

United Nations. 2016. The Role of the Secretary-General. Dostopno prek: http://www.un.org/sg/sg_role.shtml (16. maj 2016).

UPRS. 2016. Predaja poverilnih pisem predsedniku Republike Slovenije Borutu Pahorju. Dostopno prek: <http://www.predsednik.si/up-rs/uprs.nsf/objave/0E2CA9BA0E369489C1257FA700785090?OpenDocument> (13. maj 2016).

Uredba št. 89-655 z dne 13. septembra 1989 o javnih slovesnostih, prednostnem vrstnem redu, civilnih in vojaških časteh - *Décret n°89-655 du 13 septembre 1989 relatif aux cérémonies publiques, préséances, honneurs civils et militaires*. Dostopno prek: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006067256&dateTexte=20160513> (13. maj 2016).

Ustava Republike Slovenije. Ur. l. RS 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, ratificirana 23. decembra 1991. Dostopno prek: <http://www.us-rs.si/o-sodiscu/pravna-podlaga/ustava/> (18. maj 2016).

van Ham, Peter. 2010. *Social Power in International Politics*. Abingdon: Routledge.

Vanhoonacker, Sophie. 2005. The Institutional Framework. V *International Relations and the European Union*, (ur.) Christopher Hill in Michael Smith. 67–90. Oxford: Oxford University Press

Veljić, Zoran. 2005. *Diplomatski protokol*. Beograd: Službeni list SCG.

Vlada RS. 2016. Politični sistem. Dostopno prek: http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/ (13. maj 2016).

Vrečar, Valter. 2001. *Vojaški protokol: navodila za izvajanje protokolarnih dogodkov v Generalštabu ter v poveljstvih in enotah Slovenske vojske*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.

Vukadinović, Radovan. 1995. *Diplomacija. Strategija političnih pogajanj*. Ljubljana: Arah Consulting.

Watson, Adam. 1982. *Diplomacy. The Dialogue Between States*. London: Eyre Methuen.

Wendt, Alexander. 1999. *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press. Dostopno prek: <http://www.guillaumenicaise.com/wp-content/uploads/2013/10/Wendt-Social-Theory-of-International-Politics.pdf> (3. februar 2016).

--- 2003. Why a world state is inevitable, *European Journal of International Relations* 9 (4): 491–542. Dostopno prek: <http://ejt.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/9/4/491.full.pdf+html> (3. februar 2016).

Wessels, Wolfgang. 2012. The Maastricht Treaty and the European Council: The History of an Institutional Evolution. *European Integration*, 34 (7): 753–767. Dostopno prek: <http://www-tandfonline-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1080/07036337.2012.726013> (22. april 2016).

Wind, Marlene. 2001. *Sovereignty and European Integration: Towards a Post-Hobbesian Order*. Basingstoke: Palgrave.

Wood, John R. in M. Jean Serres. 1970. *Diplomatic Ceremonial and Protocol. Principles, Procedures and Practices*. London in Basingstoke: Palgrave Macmillan. Dostopno prek: https://books.google.si/books?id=8HWxCwAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (3. maj 2016).

Wouters, Jan in Sanderijn Duquet. 2012. The EU and International Diplomatic Law: New Horizons? *The Hague Journal of Diplomacy* 7(2012): 31–49. Dostopno prek: <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=6f4feecf-14c1-441b-977e-93e80bf3d942%40sessionmgr4005&hid=4110> (1. februar 2016).

Wright, Nick. 2011. The European Union: What Kind of International Actor? *Political Perspectives* 5(2): 8–32. Dostopno prek: http://www.academia.edu/483548/The_European_Union_What_Kind_of_International_Actor (3. marec 2016).

Wunderlich, Jens-Uwe. 2008. The EU- A Post-Westphalian Actor in a Neo-Westphalian World? UACES Annual/Research Conference, Edinburgh. Dostopno prek: https://www.researchgate.net/publication/267553819_The_EU_-_A_Post-Westphalian_Actor_in_a_Neo-_Westphalian_World_The_EU_-_A_Post-Westphalian_Actor_in_a_Neo-_Westphalian_World (15. april 2016).

Zhibing, Zhao. 2008. *The Development of the Institutional Balance in the European Union by the Treaty of Lisbon, Master Thesis*. Macau: University of Macau, Faculty of Law. Dostopno prek: http://library.umac.mo/theses/b2830374x_toc.pdf (3. maj 2016).

Žnidaršič, Milan. 2013. *Razvoj metod diplomatskega protokola*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_znidarsic-milan.pdf (22. april 2016).

PRILOGE

PRILOGA A – Prednostni vrstni red Evropske unije

ORDER OF INTERINSTITUTIONAL PRECEDENCE AND ORDER OF PRECEDENCE BETWEEN THE PERSONALITIES OF THE INSTITUTIONS, SERVICES AND BODIES

In line with Article 13 of the Treaty on European Union, the order of precedence among institutions and the order of precedence among dignitaries of the European institutions, bodies and services are as follows:

I. ORDER OF INTERINSTITUTIONAL PRECEDENCE

1. European Parliament
2. European Council
3. Council of the European Union
4. European Commission
5. Court of Justice
6. European Central Bank
7. Court of Auditors

II. ORDER OF PRECEDENCE OF BODIES AND SERVICES

1. Economic and Social Committee
 2. Committee of Regions
 3. European Investment Bank
- European External Action Service

III. ORDER OF PRECEDENCE BETWEEN THE PERSONALITIES OF THE INSTITUTIONS, BODIES AND SERVICES

1. President of the European Parliament

2. President of the European Council
3. Members of the European Council, including the President of the Commission

Among the members of the European Council the order of precedence is the following :

- a. Head of State or Government of the Rotating presidency
- b. Other Heads of State according to the order of presidencies
- c. Other Heads of Government according to the order of Presidencies. The President of the Commission is placed among the Heads of

Government

4. Presidents of the Council currently in office (rotating Presidency and High Representative)
5. President of the Court of Justice
6. President of the European Central Bank
7. President of the Court of Auditors
8. High Representative
9. Ministerial members of the Council
10. Vice Presidents of the European Parliament and the European Commission
11. President of the Economic and Social Committee
12. President of the Committee of Regions
13. President of the European Investment Bank
14. Vice President of the European Central Bank
15. Members of the Commission and the Parliament
16. Judges and Advocates-General of the Court of Justice
17. President of the General Court
18. European Ombudsman
19. Members of the Executive Board of the European Central Bank
20. Members of the Court of Auditors
21. Permanent Representatives
22. Vice Presidents of the Economic and Social Committee
23. Vice Presidents of the Committee of Regions
24. Vice Presidents of the European Investment Bank
25. Members of the General Court
26. European Data Protection Supervisor

27. President of the Civil Service Tribunal
28. Members of the Economic and Social Committee
29. Members of the Committee of Regions
30. Members of the Civil Service Tribunal
31. Registrar of the Court of Justice, Secretaries-General and registrars of the Institutions, bodies and services
32. Assistant Supervisor to the European Data Protection Supervisor
33. Directors-General of the EU Institutions, bodies and services
34. Directors of the EU Institutions, bodies and services

PRILOGA B – Pristojnosti institucij Evropske unije in Republike Slovenije

EU	PRISTOJNOSTI	RS	PRISTOJNOSTI
Evropski parlament	<p>→zakonodajna (sprejemanje predpisov EU, skupaj s <i>Svetom Evropske unije</i>; odločanje o mednarodnih sporazumih in širitvi EU; pregled delovnega programa <i>Evropske komisije</i>)</p> <p>→nadzorna (demokratski nadzor nad vsemi institucijami EU; izvolitev predsednika <i>Evropske komisije</i> in njenih članov; odobritev porabe proračunskih sredstev EU; preučevanje peticij državljanov EU; opazovanje volitev)</p> <p>→proračunska (sprejemanje proračuna EU skupaj s <i>Svetom Evropske unije</i>; potrditev večletnega finančnega okvira).</p>	Državni zbor	<p>→zakonodajna (sprejemanje zakonov, odlokov, resolucij, deklaracij, priporočil in sklepov; sprejemanje poslovnikov; ratifikacija mednarodnih pogodb; razpis referendumov; obravnava zadev EU)</p> <p>→proračunska (sprejemanje državnega proračuna)</p> <p>→volilna (imenovanje in razreševanje najpomembnejših nosilcev funkcij v državnih institucijah)</p> <p>→nadzorna</p> <p>→predstavljanje družbenih interesov</p>
Evropski svet	<p>→odločanje o politični usmeritvi EU</p> <p>→določanje skupne zunanje in varnostne politike EU</p> <p>→obrnavanje zapletenih vprašanj, ki jih ni možno razrešiti na nižjih ravneh medvladnega sodelovanja</p> <p>→brez zakonodajnih pristojnosti</p>	Vlada RS	<p>→politična izvršilna (izvajanje politik, ki jih določi Državni zbor; izvajanje zakonov in drugih predpisov)</p> <p>→upravna</p> <p>→predlaganje zakonov, državnega proračuna, nacionalnih programov</p>
Svet Evropske unije	<p>→zakonodajna (obrnavanje predpisov EU, ki jih <i>Svet Evropske unije</i> sprejema skupaj z <i>Evropskim parlamentom</i>)</p> <p>→proračunska (sprejemanje proračuna EU skupaj z <i>Evropskim parlamentom</i>)</p> <p>→usklajevanje politike držav EU</p> <p>→priprava skupne zunanje in varnostne politike</p> <p>→sklepanje sporazumov z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami</p>	Državni svet	<p>→zakonodajna pobuda</p> <p>→sprejemanje in dajanje mnenj Državnemu zboru (o vseh zadevah iz njegove pristojnosti)</p> <p>→pravica do odločilnega veta</p> <p>→pravica do uvedbe parlamentarne preiskave</p> <p>→pravica do predloga za sprejem avtentične razlage zakona</p>
Evropska komisija	<p>→predlaganje nove zakonodaje (edina institucija EU, ki ima to pristojnost)</p> <p>→nadzorna (upravljanje politik EU in dodeljevanje sredstev EU)</p> <p>→izvršilna (zagotavljanje pravilne uporabe zakonodaje EU v državah članicah, skupaj s <i>Sodiščem Evropske unije</i>)</p> <p>→mednarodno zastopstvo (zastopstvo držav članic v mednarodnih organih; sklepanje mednarodnih sporazumov)</p>	predsednik RS	<p>→predstavljanje RS</p> <p>→razpisovanje volitev v Državni zbor</p> <p>→razglašanje zakonov</p> <p>→imenovanje državnih funkcionarjev</p> <p>→imenovanje in odpoklic veleposlanikov in poslankov RS</p> <p>→sprejemanje poverilnih pisem</p> <p>→izdajanje listin o ratifikaciji</p> <p>→podeljevanje odlikovanj</p> <p>→odločanje o pomilostitvah</p>

Vir: povzeto po Evropska unija (2016a; 2016b; 2016c; 2016č); Ustava Republike Slovenije (80.–119. člen)

PRILOGA C – Utemeljitev o imenovanju stalnih predstavnikov držav članic pri Evropski uniji

E-korespondenca (3. junij 2016) z Generalnim sekretariatom Sveta Evropske unije

Spoštovani,

Kot dogovorjeno, vam pošiljam odgovor Protokola Sveta EU na vaše vprašanje o postopku akreditacije stalnih predstavnikov držav članic EU.

Države članice ne potrebujejo agremana EU institucij pred imenovanjem novega stalnega predstavnika, kot to velja za vodje misij tretjih držav. Prav tako stalni predstavniki ne predajo akreditivov. Dovolj je, da država članica po imenovanju novega stalnega predstavnika po svojih notranji ureditvi, o tem obvesti Svet EU z verbalno noto.

Tukaj je kratka razlaga v francoskem jeziku:

Aucune procédure n'est prévue pour la nomination des représentants permanents et il n'y a pas de remise de lettres de créance.

Les Représentations permanents informent les services du protocole des institutions par note verbale en annexant le curriculum vitae du nouveau représentant permanent.

Si le représentant permanent en charge souhaite envoyer une lettre pour annoncer son successeur, celle-ci est transmise au président du Conseil européen, avec copie pour le secrétaire général et une au Service Protocole.

En principe, une visite de courtoisie au président du Conseil européen est prévue à l'arrivée et au départ du représentant permanent.

Upam, da vam to zadostuje kot odgovor.

Lep pozdrav,

Katja Jerič

Protocol Officer

General Secretariat of the Council

Protocol Service

JL 20 10 AC 20

Rue de la Loi/Wetstraat, 175 - B-1048 Bruxelles/Brussel - Belgique/België

Direct tel: [+32 2 281 4983](tel:+3222814983) | Mobile: +32 472 932 064

www.consilium.europa.eu | katja.jeric@consilium.europa.eu

Disclaimer: The views expressed are solely those of the writer and may not be regarded as stating an official position of the Council of the EU

Clause de non-responsabilité: Les avis exprimés n'engagent que leur auteur et ne peuvent être considérés comme une position officielle du Conseil de l'UE